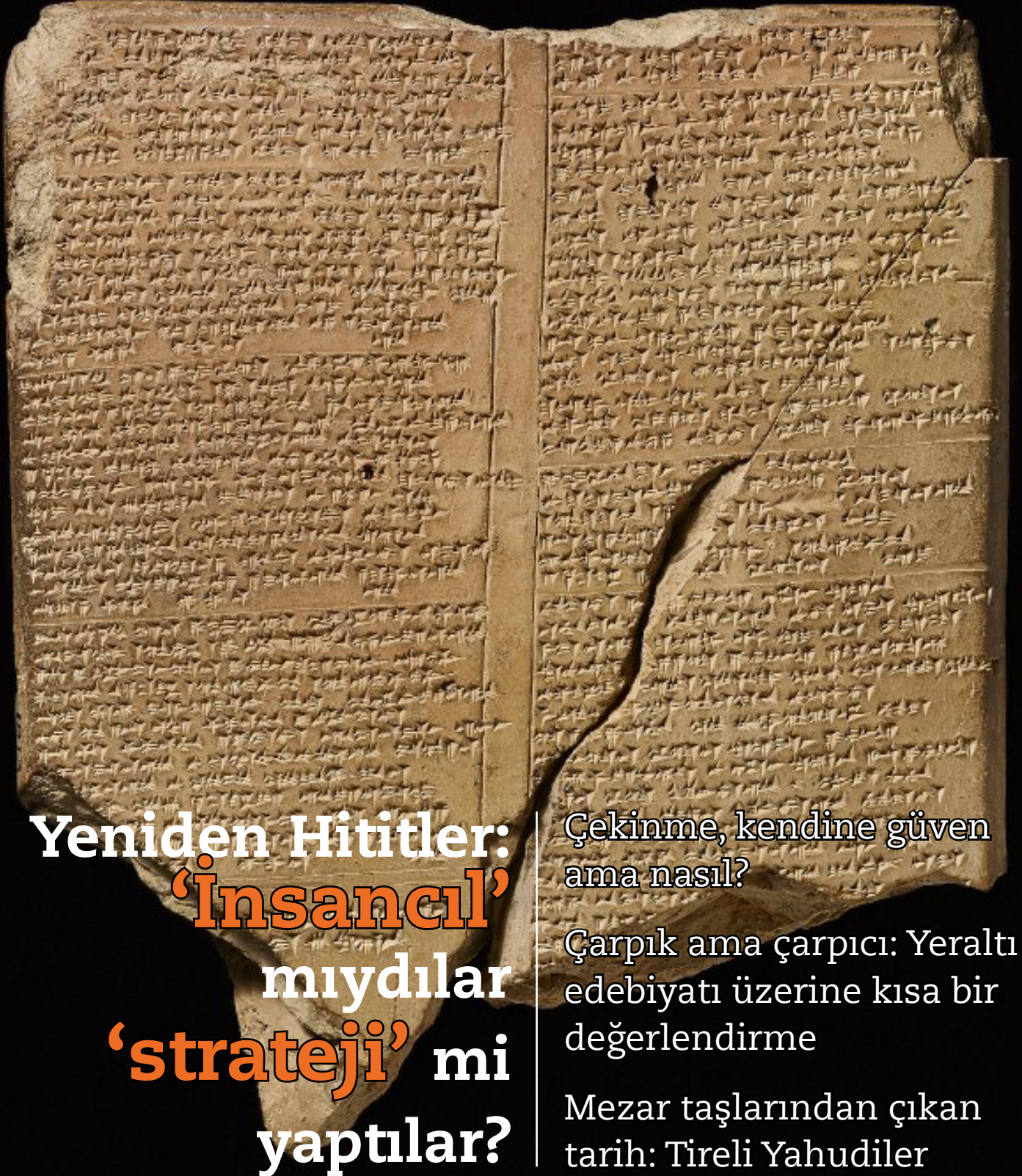

**Hititler - Bir
Anadolu
İmparatorluğu
YKY'den...**

gazete duvar
kitaP.

SAYI: 71 YIL: 2

**Yeniden Hititler:
'İnsancıl'
mıydılar
'strateji' mi
yaptılar?**

Çekinme, kendine güven
ama nasıl?

Çarpık ama çarpıcı: Yeraltı
edebiyatı üzerine kısa bir
değerlendirme

Mezar taşlarından çıkan
tarih: Tireli Yahudiler

4

Yeniden Hititler: 'İnsancıl' mıydılar 'strateji' mi yaptılar?

11

Çekinme, kendine güven ama nasıl?

Emek Erez

20

Mezar taşlarından çıkan tarih: Tireli Yahudiler

Sadık Güleç

33

Dünyanın 'hayhuy' içinde geçen ömrü ve Elif Sofya'nın şiiri

Musa Yazıcı

45

Şair ile Kurtarıcı: Cesare Pavese ile Ludwig Feuerbach/ Georg Simmel

Roman Karavadi

15

Çarpık ama çarpıcı: Yeraltı edebiyatı üzerine kısa bir değerlendirme

Doğuş Sarpkaya

27

Edip Cansever'i yeniden okurken

Salih Bolat

37

Linguistik dramın yazarından Kürtçe'nin etimolojik sözlüğü

Deniz Mahabad

49

'Bafra'da edebiyat dergisi çıkarmak, mirasa sahip çıkmaktır'

Soner Sert

Sayı: 71 | Ağustos 2019

Yayın Sahibi

AND Gazetecilik ve Yayıncılık,

San. ve Tic. A.Ş. adına

Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni

Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü

Cennet Sepetci / Anıl Mert Özsoy

Katkıda Bulunanlar

Nuray Pehlivan, Emek Erez, Doğuş Sarpkaya, Sadık Güleç, Salih Bolat, Musa Yazıcı, Deniz Mahabad, Roman Karavadi, Soner Sert

Yönetim Yeri:

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.

Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234

Sarıyer/İstanbul

Santral (212) 3463601, Faks (212)

3463635

e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Hititler: Bir Anadolu İmparatorluğu, Yapı Kredi Yayınları ve Tüpraş Yayınları ortaklığında bir kez daha okurla buluştu. Nuray Pehlivan, kitabın editörlerinden Hattuşa Kazı Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Metin Alparslan'la Hititleri konuştu.

Rita Steininger kaleminden "Kendine Güven 'Çekingenlikten Kurtulmanın Yolları'" okurla buluştu. Steininger kitapta, sosyal ortamlarda kendilerini güvensiz hisseden kişilere seslenerek çekingenlik ve özgüven sorununu nasıl aşarız sorusuna yanıt arıyor. Emek Erez yazdı.

Dr. Siren Bora'nın 'Başlangıçtan Günümüze Tire'de Yahudi İzleri' kitabı Tire Belediyesi Kültür Yayınları tarafından yayımlandı. Sadık Güleç, Bora ile kitabın öyküsünü ve Tire Yahudileri'ni konuştu.

Yeraltı edebiyatı, 80'li yılların kaotik ortamında, karakter aşınmasının ve postmodern sanatsal duruşun hâkim olduğu dönemin ürünü olarak ortaya çıktı. Doğuş Sarpkaya, yeraltı edebiyatı tarihine baktı.

Edip Cansever, büyük kent yalnızlıklarının, otellerin, marjinal insan duyarlılıklarının, nostaljik yaşamların, kadınların, uyumsuz ilişkilerin, yaz ve kış mevsimlerinin, içinde yaşadığı toplumun umutsuzluğunun şiirlerini yazdı. Cansever bir şair olarak acaba 'özgür' davranmayı, 'disiplinsiz' davranmak olarak mı algıladığı için çok şiir yazdı? Salih Bolat'ın kaleminden...

Roman Karavadi bu sayımızda da Şair ile Kurtarıcı'ya Cesare Pavese ile Ludwig Feuerbach/Georg Simmel üzerinden devam etti.

Musa Yazıcı, Soner Sert ve Deniz Mahabad yazı ve söyleşileriyle bu sayımıza katkıda bulunan isimler oldu.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar...

Anıl Mert Özsoy

Yeniden Hititler: 'İnsancıl' mıydılar 'strateji' mi yaptılar?

Hititler: Bir Anadolu İmparatorluğu, Yapı Kredi Yayınları ve Tüpraş Yayınları ortaklığında bir kez daha okurla buluştu. Kitabın editörlerinden Hattuşa Kazı Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Metin Alparslan'la Hititleri konuştuk.

Nuray Pehlivan

Editörlüğünü Meltem Doğan Alparslan ve Metin Alparslan'ın üstlendiği "Hititler: Bir Anadolu İmparatorluğu" kitabı okurlarıyla yeniden buluştu. Yapı Kredi Yayınları ve Tüpraş Yayınları ortaklığında daha önce Türkçe ve İngilizce yayınlanan kitabın ilk baskısı tükenmişti. Ancak yoğun okur talebine kayıtsız kalmayan iki kurum, kitabı yeni bir tasarım, boyut ve içerikle basmaya karar verdi.

Yakın Doğu coğrafyası M.Ö. 2000'de Mısır, Babil, Asur gibi dönemin süper güçlerine ev sahipliği yapıyordu. Hitit Devleti'nin kurucusu ve aynı zamanda devletin başkenti Hattuşaş'dan ismini alan 1. Hattuşili, Anadolu, Mezopotamya ve Nil vadisinde hüküm süren bu süper güçlerle giriştiği mücadele sonucu Anadolu'da yeni bir gücün doğmasını sağladı. Hitit Krallığı onun döneminde sistemli biçimde devletleşme sürecini tamamlayıp sınırlarını genişleterek Anadolu'yu, M.Ö. 2 binde ekonomik ve kültürel cazibe merkezine dönüştürdü. Bu dönüşümün altında Hititlerin askeri, siyasi, ticari ve hukuki enstrümanları etkin biçimde kullanmaları yatıyor.

Kitapta devlet yapılarını yaklaşık 450 yıl sürdürerek insanlık kültür tarihine pek çok yenilik getiren Hititlerin tarihini, yasalarını, sanatını, mimarisini, ekonomisini, siyasi, dini ve sosyal yaşamını belirleyen ve her biri alanında uzman araştırmacılar tarafından kaleme alınan 22 makale okuyucuya sunuluyor. Konuya ilgi duyan herkesin anlayabileceği güncel bir dille kaleme alınan kitap, böylesine güçlü bir imparatorluğu bütün yönleriyle anlatıyor.

Kitabı hazırlama fikri nasıl oluştu? Hititleri, çağdaşı olan devletlere göre benzersiz kılan özellikler nelerdi? Hititler 450 yıl boyunca bir imparatorluğu ayakta tutmayı nasıl başardılar? Kitabın editörlerinden Hattuşa Kazı Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Metin Alparslan sorularımızı yanıtladı.

'HERKESİN ALABİLECEĞİ BİR KİTAP HALİNE GELDİ'

Kitabı hazırlama fikri nasıl oluştu?

2012 yılında Yapı Kredi Yayınları'ndan son araştırmalar ışığında Hititleri ve Hitit kültürünü anlatan bir prestij kitabı hazırlamamız için teklif geldi. Kitap büyük ölçekte, İngilizce ve Türkçe olarak ve çok sayıda renkli resim içerecekti. Bu teklifi kabul ettik ve bir sene sonra kitabı bitirdik. Yayınlandığında hızlı bir şekilde satıldı ve tükendi. Ancak az önce saydığım özellikleri nedeniyle oldukça pahalıydı. Bu nedenle öğrencilerden pek azının kitabı satın alabildiğini düşündük. Yayınevine aynı kitabın sadece Türkçe kısmının tekrar ama bu sefer bir el kitabı ölçülerinde basılmasını önerdik. Yapı

“

Hititleri ve Hitit kültürünü anlatan bir prestij kitabı hazırlamamız için teklif geldi. Kitap büyük ölçekte, İngilizce ve Türkçe olarak ve çok sayıda renkli resim içerecekti. Bu teklifi kabul ettik ve bir sene sonra kitabı bitirdik. Yayınlandığında hızlı bir şekilde satıldı ve tükendi. Ancak az önce saydığım özellikleri nedeniyle oldukça pahalıydı. Bu nedenle öğrencilerden pek azının kitabı satın alabildiğini düşündük. Yayınevine aynı kitabın sadece Türkçe kısmının tekrar ama bu sefer bir el kitabı ölçülerinde basılmasını önerdik.

Okuyucunun aklında bir soru işaretinin kalmasını istemedik. Bu nedenle Hititleri etraflıca ele almamız ama aynı zamanda sayfa sınırlaması da yapmamız gerekiyordu. Aksi halde planladığımız kitap ansiklopediye dönüşebilirdi. Konuları belirleyerek yerli, yabancı meslektaşlarımıza yönlendirdik. Bunu yaparken elbette her bilim insanına ağırlıklı olarak kendi çalıştığı konuları gönderdik.

Kredi Yayınları bu önerimizi uygun gördü ve kitap güncelliğini kaybeden birkaç makale dışında aynı şekilde basıldı. Sadece resimler siyah beyaz yapıldı ve sayısı azaltıldı. Böylece maliyeti düşürülüp herkesin alabileceği bir kitap haline getirildi. Bu nedenle şimdiden birçok öğrencinin bize duacı olduğunu şahsen biliyorum.

‘22 FARKLI KONUDA 17 FARKLI BAKIŞ AÇISI’

Bu kitabı neden almamız sizce?

Kitap Hititleri tüm yönleriyle ele alıyor. En önemlisi de sadece akademik bir okuyucu kitlesi için yazılmadı. Çok yazarlı olması bence bir avantaj, çünkü bilim tek şeritli bir yol değildir. Kitapta yer alan 22 makale, toplam 17 bilim insanı tarafından kaleme alındı. Tüm bu insanların Hititler hakkında farklı farklı görüşleri var. Bu yüzden okuyucu dikkatli okursa, 22 farklı konu hakkında 17 farklı bakış açısına da tanık olacaktır. Ayrıca tüm bilgilerin son araştırmaların ışığında olduğunu da belirtmem lazım. Yani dünyada bunun üzerine henüz bir yayın konulmadı. Bu çok heyecan verici.

‘OKUYUCUNUN AKLINDA SORU İŞARETİ KALMASINI İSTEMEDİK’

Kitapta Hititlerin tarihi doyurucu ve güncel bir içerikle, bütün yönleriyle veriliyor. Bu projeye başlarken çerçeveyi nasıl çizdiniz?

Amaç zaten buydu. Okuyucunun aklında bir soru işaretinin kalmasını istemedik. Bu nedenle Hititleri etraflıca ele almamız ama aynı zamanda sayfa sınırlaması da yapmamız gerekiyordu. Aksi halde planladığımız kitap ansiklopediye dönüşebilirdi. Konuları belirleyerek yerli, yabancı meslektaşlarımıza yönlendirdik. Bunu yaparken elbette her bilim insanına ağırlıklı olarak kendi çalıştığı konuları gönderdik. Bir bilim insanı konuyu daha evvel farklı sebeplerden dolayı çalıştıysa zaten en yeni bilgilere de sahiptir. Bu aynı zamanda makalenin güncel ve hızlı çıkmasını sağlar.

‘HİTİTLER ÇAĞDAŞLARINDAN DAHA ZOR ŞARTLARDA YAŞIYORDU’

Hititleri, çağdaşı olan devletlere göre benzersiz kılan özellikler neler?

Hititler çağdaşlarından daha zor şartlarda yaşıyordu. Çünkü Anadolu coğrafyası, Mezopotamya ve Mısır'dan çok daha zor bir coğrafyadır. Zor şartlar olağanüstü yetenekler gerektirir ve

Hititler de bu konudaki tüm hünelerini göstermişlerdir. Savaş konusunda o zaman için tank gibi düşünmemiz gereken savaş arabasını geliştirerek açık alanda üstünlük sağladılar. Bu gibi teknolojik yeniliklerin yanı sıra daha önce bilmediğimiz bazı taktikler de geliştirdiler. Bu sayede ünlü Kadeş Savaşı'nı Mısır'a karşı kazanabildiler. Mezopotamya'da kısas kanunları; yani göze göz, dişe diş kanunlar devam ederken, Hitit kanunları genel olarak tazminat ağırlıklıydı. Farklı şekilde söyleyecek olursak Mezopotamya'da bir katilin idamı söz konusuysen, Anadolu'da ölenin ailesi tazminat alabiliyordu. Bu o dönem için önemli bir gelişme. Bu da Hititlerin pragmatik yapılarından kaynaklanıyordu.

Kadeş Antlaşması'nı içeren metne baktığımızda da yaşam hakkına saygının, insani değerlerin çok ön planda olduğunu görüyoruz... Hititler ve Mısırlılar bu yüzden mi 'barış' dediler?

Kadeş Antlaşması, dünya tarihinin bilinen ilk barış antlaşması. Bu nedenle antlaşma metninin içerisinde elbette barış gibi kavramlar geçiyor. Ancak genel itibarıyla daha önce yapılan uluslararası antlaşmalara benzer çok öge barındırıyor. Demek istediğim, zaten bir antlaşma geleneği vardı. Buradaki fark barış ve kardeşlikten bahsedilmesi ve bunun nedeni tamamen siyasi. Yani insani değerlerle ilgisi yok. Hititler ve Mısırlılar insani değerleri nedeniyle barış yapmadılar. Her iki ülkenin doğusunda güçlenen bir Asur ülkesi var, Asur her iki ülkenin Suriye'deki toprakları için ciddi bir tehlike oluşturuyor. Mısır ile Hitit İmparatorluğu ise Suriye topraklarını kaybetmek istemiyor çünkü çok zengin topraklar bunlar. Her şeyden önce Doğu Akdeniz ticaretinin önemli limanları burada. Bu nedenle antlaşma ile insani değerleri ayrı tutmak gerekir.

'MEKTUPLARIN MUHTEMELEN TÜMÜ DOSYALANIYORDU'

Kitapta yer alan bir makalenizde tarih ve tarihi kaydetmenin Hititler için önemine değiniyorsunuz. Hititlerin arşivcilik geleneği tarih yazıcılığı konusunda ne kadar etkili oldu?

Hitit başkenti Hattuşa'da çok sayıda çivi yazılı tablet arşivi bulundu. Bazı metinlerin ise çok sayıda kopyası olduğunu görüyoruz. Yani Hititler, aynı bugün olduğu gibi yazdıklarını arşivliyordu. Hatta kaybolmasın ya da başka arşivlerde de bulunsun diye kendi yazdıklarını kopya ediyor, yeniden yazıyorlardı. Gerekli olduğunda eski metinlerin arşivden çıkarıldığını ve kaydedilmiş bilgilerin yeni belgeler düzenlemek için kullanıldığını da tespit ediyoruz. Ülkeler arası antlaşmalarda örneğin; antlaşma metninin girişinde her iki ülke arasında daha önce yaşanan ilişkiler sıralanıyor. Bu sıralanma, bazı durumlarda en

“

Hitit başkenti Hattuşa'da çok sayıda çivi yazılı tablet arşivi bulundu. Bazı metinlerin ise çok sayıda kopyası olduğunu görüyoruz. Yani Hititler, aynı bugün olduğu gibi yazdıklarını arşivliyordu. Hatta kaybolmasın ya da başka arşivlerde de bulunsun diye kendi yazdıklarını kopya ediyor, yeniden yazıyorlardı.

eski atalara kadar geriye gittiğinden bu arşivlerin fiilen kullanıldığını anlayabiliyoruz. Zaten Hititlerin başarısı biraz da bu yazıyı kullanmalarından kaynaklanıyor. Anadolu gibi dağlar tarafından parçalanmış, bölünmüş ve dolayısıyla ulaşılması zor bir coğrafyada yazı olmadan birlik sağlamak mümkün değil. Hitit kralının her mevsimde, kışın yollar karla kaplıyken bile kendine bağlı olan her bölgeye emirlerini ve isteklerini göndermesi gerekiyordu. Bunu da ancak mektuplarla yapabiliyordu. Bu mektupların muhtemelen tümü dosyalanıyordu, aynı cevap olarak dönen mektuplar gibi.. Bazı mektuplarda “Sen bana şöyle yazdın: ...” diyerek karşısındakinin ağzından da yazıyor. Tüm bunlar yazıyı ne denli etkin kullandıklarının da bir göstergesi.

‘Bin tanrılı halk’ diye de tabir edilen Hititlerin temas kurdukları halkların tanrılarını da panteonlarına katmalarının nedeni sizce taktik ve stratejik amaçlı olabilir mi?

Evet, doğru. Hititler fethettikleri topraklardaki tanrılarını kendi tanrılarını kabul ettiler ve yeni topraklardaki tanrı heykellerini de kendi başkentlerine götürdüler. Bunu, biraz farklı olsa da bir nevi kutsal emanetlerin götürülmesi ile karşılaştırabilirsiniz. Başkent Hattuşa’da bu yeni tanrılar için de tapınaklar ya da en azından şapel türü yerler inşa edildi. Böyle bir uygulamanın nedeni için farklı görüşler var. Bazıları bunu tanrılarının sayısı çoğaldıkça devletin gücünün de o kadar artmasıyla açıklamak ister ve bence bu kısmen doğrudur. Siz bir toplumun taptığı en önemli tanrısını, kendi ülkenize götürdüğünüzde, bu ülkenin gücünü kırmış oluyorsunuz. O toplumun dua ettiği tanrı artık yanlarında değil, başka bir toplumun yanında. Bu size doğrudan olmasa da dolaylı olarak güç katar. Diğer bir

Prof. Dr. Metin Alparslan

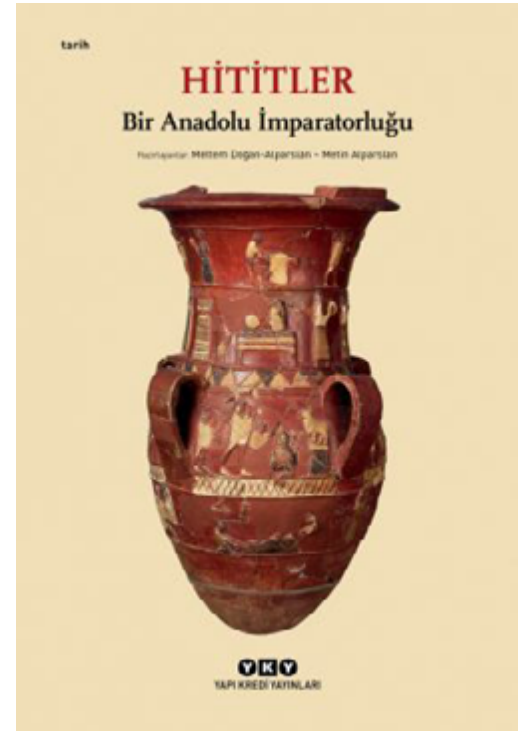
görüŖ ise Hititlerin bunu çok insancıl olduklarından yaptıklarını öngörüyor ki, bu bence doğru değil. Hititlerin 'insancıl' olup olmadığını bilmiyorum. Topluları bu şekilde ayırmanın da doğru olmadığını düşünüyorum, sonunda hepsi insandı!

'HİTİTLER İKİ SORUNU BÜYÜK BİR USTALIKLA ÇÖZDÜLER'

Kitapta "Bir imparatorluğu ayakta tutabilmek" başlıklı bir makaleniz de yer alıyor. Peki, size göre Hititler sürekli göçlere maruz kalan İç Anadolu'nun bozkırında 450 yıl boyunca bir imparatorluğu ayakta tutmayı nasıl başardı?

İşte bu Hititlerde en çok hayran olduğum şeylerden biri. İç Anadolu son derece zor bir coğrafya ve büyük bir devlet kurmak için, özellikle o dönemlerde, hiç de uygun değil. Bir devlete ait toplumu doyurabilmek için öncelikle besin üretimini güvence altına almanız gerekiyor ki bu Anadolu'da çok zor. Tarım dersiniz yıllık yağışa bağlı ve son derece düzensiz. Her beş yılda bir, en azından bir kere çok az yağmur alan bir coğrafyadan bahsediyoruz. Buna ilaveten bir de sel felaketleri, zamansız don, bitkilerde hastalık gibi diğer doğal sorunları da eklememiz gerekir. Dolayısıyla bu coğrafyada büyük topluları doyurmak hiç de kolay değil. Aynı şekilde hayvancılık için su gereksinimi de çok önemliydi, özellikle yaz ayları çok kurak geçebiliyordu.

Hititler bu iki sorunu büyük bir ustalıkla çözdüler. Tahıllarını depolayabilmek için büyük ölçekte silolar kurarak, belki iki senelik tohumluk tahılı koruma altına almış oldular. Bu çok önemliydi. Çünkü kötü bir hasat döneminden sonra bütün tahılı tüketirseniz bir sonraki dönem için ekeceğiniz tohumunuz kalmaz. Su sorunlarını çözmek içinse birçok yere baraj kurdular. Ya da yeraltı sularından faydalanarak elde edilen suyu bir çeşit havuzda toplamayı başardılar. Bunu yaparken tam anlamıyla mühendislik eserleri ortaya koydular. Silolarda hava geçirmezliği, barajlarda su sızdırmazlığı sağladılar. Bunlar önemli başarılar çünkü aç askeri sefere gönderemezsiniz. Toprağı ve zenginliği büyötmek içinse askere ihtiyacınız var. Sonra tüm bunları bir siyasi organizasyon ile idare etmeyi başardılar. Bu organizasyonda ise kullandıkları yazı önemli bir rol oynadı. Hititler yazıyı sadece Mezopotamya'dan almadılar, aynı zamanda kendi dillerine de uyguladılar. Bu sayede Hattuşadaki Hitit Kralı 200 kilometre ötedeki memuruna emirlerini iletebiliyordu. Bütün bunlar Hitit Devleti'nin ayakta kalabilmesini sağlayan önemli faktörlerdi.

Hititler-Bir Anadolu İmparatorluğu,
Hazırlayanlar: Meltem-Doğan
Alparıslan – Metin Alparıslan, 328 syf.,
Yapı Kredi Yayınları, 2019.

Çekinme, kendine güven ama nasıl?

Rita Steinger kaleminden “Kendine Güven ‘Çekingenlikten Kurtulmanın Yolları’” okurla buluştu. Steinger kitapta, sosyal ortamlarda kendilerini güvensiz hisseden kişilere seslenerek çekingenlik ve özgüven sorununu nasıl aşarız sorusuna yanıt arıyor.

Emek Erez

Çekingenlik ve özgüven meselesi pek çok insanı sıkıntıya sokuyor. Yabancı bir ortamda bulunamama, topluluk içerisinde konuşamama, heyecan, panik çoğumuzun yaşadığı ve aşmak için çabaladığı bir konu aynı zamanda. Peki, neden çekingeniz, ardında yatan sebepler neler, özgüvenimiz nasıl sarsılıyor? Kendimizi bu durumdan kurtarmak için neler yapabiliriz veya etrafımızda bu konuda sıkıntı yaşayan insanlara nasıl yaklaşmalıyız? Sorunun kökeni nereye dayanıyor, kendimizle mi yoksa daha çok sosyal çevre, toplumsal gözetim gibi unsurlarla mı bağlantılı? Görüldüğü gibi çekingenlik ve kendine güven konusu çok fazla soru içeriyor. Ayrıca, bu sıkıntıyı yaşayan birine “sen de bu kadar çekingen olma, kendine güven” gibi cümlelerle telkinde bulunmak da çözüm sunmuyor. Çünkü konu o kadar basit değil, altında yatan psikolojik, toplumsal ve kişisel pek çok etken var.

Çekingenlik meselesini tartışabileceğimiz ve nasıl çözülür sorusuna cevap arayabileceğimiz bir kitap, Rita Steinger’in Kendine Güven ‘Çekingenlikten Kurtulmanın Yolları’ adlı metni. İletişim Yayınları tarafından basıldı ve Figen Sile Kösebay tarafından çevrildi. Steinger, konuyu ayrıntılı bir şekilde işlerken, çekingenliğe dair deneyimlerden bahsedip, pratik çözüm önerileri sunuyor. Çoğumuzun yaşadığı toplulukta konuşamama, heyecanlanma, avuç içlerimizin terlemesi, aşırı heyecandan nefesimizin kesilmesi gibi hâller neden ortaya çıkıyor sorusunun peşine düşüyor yazar ve bununla ilgili çok fazla cevap buluyor. Görüyoruz ki korku gibi, öfke gibi insani bir durum aslında çekingenlik ve kişiden bağımsız pek çok nedeni olabiliyor, yaşamın herhangi bir döneminde başımızdan geçen bir olay, aşağılanmaya maruz kalma, akran zorbalığı, ilişkide değersiz hissettirilme, okul, aile gibi kurumların etkisi sadece birkaç örnek.

BİR REÇETE DEĞİL

Steinger, meseleyi her açıdan ele alıyor kitapta ama bu tarz metinleri yaşamımızda aşmaya çalıştığımız herhangi bir durum için reçete olarak görmemek gerek. Çünkü bana kalırsa insana dair olan tek tek kişiye göre değişir, konu çekingenlik olsa bile her insanın bu konudaki deneyimi başkadır, bundan dolayı çözüm önerilerinin her kişide aynı sonucu vermesini beklememek gerekir. Bir de bunu hastalık olarak kurmamak da önemli bana kalırsa. Evet yaşamı felç eden bir duruma dönüştüğünde, sosyal fobi olarak tanımlandığında, tıbbi yardım alınabilir belki ancak bir konuda çekingenlik yaşayan insanlar için etrafındakilerin anlayışı daha etkili bir çözüm sunabilir gibi geliyor bana. Mesela, karşısındaki kişiye bunu bir sorun olarak hissettirmemek veya belli bir konuda ısrar ederek çekingen kişiyi durumundan dolayı özür diler pozisyona sokmamak

“

Steinger, meseleyi her açıdan ele alıyor kitapta ama bu tarz metinleri yaşamımızda aşmaya çalıştığımız herhangi bir durum için reçete olarak görmemek gerek. Çünkü bana kalırsa insana dair olan tek tek kişiye göre değişir, konu çekingenlik olsa bile her insanın bu konudaki deneyimi başkadır, bundan dolayı çözüm önerilerinin her kişide aynı sonucu vermesini beklememek gerekir. Bir de bunu hastalık olarak kurmamak da önemli bana kalırsa.

“

Çekingenliğin en önemli sebeplerinden biri de sosyal çevre. Özellikle yine çocukluk döneminde ebeveynlerin, öğretmenlerin, kardeşlerin çeşitli etkileriyle “öğrenilmiş” bir davranış olarak ortaya çıkabildiğinden de söz ediyor Steininger. Eğitsel tedbirler, utandırma gibi faktörlerin yanında, “açılın şişko geliyor”, “senden asla bir şey olmaz” gibi tavırlarla karşılaşan bireyler yaşamları boyu çekingenlik ile baş etmek zorunda kalabiliyorlar. Bu açılardan düşünüldüğünde konu basit değil gerçekten de ama çekingenlik ve özgüven konusunda sıkıntı çekenlerin bilmesi gereken hiç de yalnız olmadıkları dünyada bu sıkıntıyı çeken yüzlerce insanın varlığını bilmek sanırım bunu yaşayanlara iyi gelecektir.

önemli görünüyor. Ama kitapta da belirtildiği gibi; “çekingen olmayan insanların, çekingen insanların günlük hayatlarında ne tür zorluklarla baş etmek durumunda kaldığını tahmin etmesi bile oldukça güçtür.”

ÇEKİNGENLİK NASIL TANIMLANIR?

Yapılan araştırmalar çekingenliğin hem kalıtsal olarak aktarıldığını hem de sosyal çevreden kaynaklı olduğunu gösteriyor. Çekingen insanlar topluluk içine karışmaktan her zaman kaçınmıyorlar, daha çok dikkat çekmemek istiyorlar kitaptan anladığım kadarıyla. Çekingenlik, Rolf Merkle tarafından şöyle tanımlanıyor: “Neredeyse dünyanın tamamında insanlar arasında salgın bir hastalık gibi hâkim olan iki temel korkunun yan etkileri.” Bu korkular, “reddedilme ve başarısız olma korkusu”, ilk başta herkes reddedilebilir veya herkes başarısız olabilir ne var bunda diye düşünebiliriz ancak çekingenlik durumunda olaylar farklı işliyor. Çekingenlik süreç içerisinde en çok çocukluk dönemindeki tecrübelerle ortaya çıkıyor.

Steininger’e göre; “çocukların, ebeveynleri tarafından koşulsuz olarak sevildiklerinden emin olmaları gerekir. Her hatalı davranışında reddedilmiş hissettiği için (Böyle yaramazlık yaptığında seni sevmiyorum) bu güveni kaybeden çocuklarda bu tür korkular artar ve etkileri yetişkinliğe kadar uzanır.” Çünkü böyle bir davranışa maruz kalan birey hata yapmama ve devamlı uslu durma çabasına girer bu da kişinin yaşamı boyunca kendisini bir kafeste hissetmesine, isteklerini ifade edemez hâle gelmesine neden olabilir ayrıca, yaptığı her hatanın karşılığında sevgisizlikle karşılaşacağını düşünebilir. Yazara göre, başarısız olma korkusu da daha çok çocukluk tecrübeleriyle bağlantılı ve benzer sonuçlara sebep olabiliyor. Çünkü bu korku nedeniyle birey sürekli kendisini düzeltmek, utanç verici duruma düşmemek için çaba harcamak zorunda hissediyor ve yaşamını başarıya odaklı sürdürüp gerçekleştiremediğinde sıkıntılı bir süreçle baş etmek zorunda kalabiliyor.

SOSYAL ÇEVRE ETKİSİ

Çekingenliğin en önemli sebeplerinden biri de sosyal çevre. Özellikle yine çocukluk döneminde ebeveynlerin, öğretmenlerin, kardeşlerin çeşitli etkileriyle “öğrenilmiş” bir davranış olarak ortaya çıkabildiğinden de söz ediyor Steininger. Eğitsel tedbirler, utandırma gibi faktörlerin yanında, “açılın şişko geliyor”, “senden asla bir şey olmaz” gibi tavırlarla karşılaşan bireyler yaşamları boyu çekingenlik ile baş etmek zorunda kalabiliyorlar. Bu açılardan düşünüldüğünde konu basit değil gerçekten de ama çekingenlik ve özgüven konusunda sıkıntı

çekenlerin bilmesi gereken hiç de yalnız olmadıkları dünyada bu sıkıntıyı çeken yüzlerce insanın varlığını bilmek sanırım bunu yaşayanlara iyi gelecektir (bana iyi geldi). Çünkü bu tarz durumları “anormalleştirmemek” oldukça önemli fikrimce ki çekingenliğin kitapta pek çok olumlu yanından bahsedildiğini de eklemek gerek. Metinde bahsedilen deneyimler pek çok insanın bu konuda sıkıntı yaşadığını gösteriyor, çekingenliği aşmak için uygulanan pek çok yöntem var ve bunlar yol gösterici olabilir ancak söylediğimiz gibi bu önerileri bir reçete olarak düşünmemek, kendi benliğimizin farklı noktaları olabileceğinin farkında olmak gerekiyor. Ayrıca, yazar da çekingenlikten mustarip anladığımız kadarıyla bu nedenle konuya epey içeriden yaklaşabiliyor.

İÇİMİZDEKİ SABOTAJCI

Çekingen insanlar sorunlarını kendi içlerinde çözmeye çalışıyorlar bu da onları devamlı düşünceli bir hâle getiriyor; kuruntu, korku, yıkıcı özeleştirici bireyin yaşamını oldukça zora sokuyor. Steininger bunları nasıl aşabileceğimize dair öneriler ortaya koyuyor, bizi “içimizdeki sabotajcı” ile tanıştıyor. Çünkü bahsettiğimiz devamlı düşünme hâli sonuçta kendimizi yerle bir etmemize sebep olabiliyor bu da çekingenliği arttırıyor. Örneğin, özeleştirici yaparken hatalarımızdan ders almak yerine daha çok cesaretimizi kıran bir özeleştiriciye meyilli olduğumuzdan bahsediliyor kitapta. Yapıcı özeleştiriciyle kendimiz üzerindeki hâkimiyetimize son vermemiz, içimizdeki eleştirmenin devamlı olumsuz yanlarımızı dikkat çeken sesini bastırmamız mümkün olabilir belki de. Bu kendimizi hiç eleştirmeyeceğimiz anlamına gelmiyor ancak herkese gösterdiğimiz merhametten biraz da kendimize bıraksak fena olmaz değil mi? Ayrıca kendini olumlama ve onaylama da çekingenlikten kurtulma yollarının başında geliyor. Çünkü tüm bunlar kendimize saygımızla ilgili olduğu kadar başkalarıyla ilişkimiz için de önemli. Kendimizle barışmadığımız sürece çevremizle de barışamıyoruz ve kendimizle dostluğumuz sadece bizim yaşamımızla ilgili değil “başka” olan ile de ilgili bunu anımsamalı.

HAYIR DİYEBİLMEK

Steininger’in dikkat çektiği bir diğer konuda sadece çekingen insanların yaşamadığı ancak onlar için daha sıkıntılı olan hayır diyememe ve fikirlerinin arkasında duramama hâli. Yazara göre: “Birçok insan hayır demekte zorlanır. Ama başkalarının beklentilerine daha fazla önem veren çekingen insanlar, bu konuda özellikle zorlanırlar. Kendinden emin olmadıkları yüzlerinden okunduğu için, ricada bulunanın gözünde çekin-

Çekingen insanlar sorunlarını kendi içlerinde çözmeye çalışıyorlar bu da onları devamlı düşünceli bir hâle getiriyor; kuruntu, korku, yıkıcı özeleştirici bireyin yaşamını oldukça zora sokuyor. Steininger bunları nasıl aşabileceğimize dair öneriler ortaya koyuyor, bizi “içimizdeki sabotajcı” ile tanıştıyor.

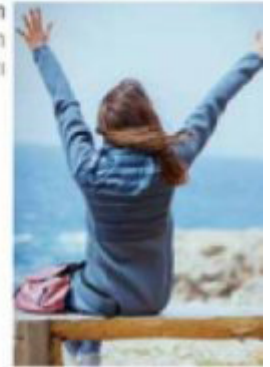
genler daha kolay ikna edilebilir insanlardır. Bu nedenle çekingen insanların sınır koymayı öğrenmeleri daha da önemlidir.” “Hayır demek” çoğunlukla insanı zorlayan bir durum çünkü bir şekilde karşı çıkmayı gerektiriyor, suçluluk ve kaygı hissi doğuruyor böylece kendimizi “evet” demiş hâlde buluyoruz. Bana kalırsa bu konuda çekingen birinden ricada bulunanın tavrı, özellikle karşısındaki kişinin çekingen olduğunu biliyorsa belirleyici, hayır cevabı verildiğinde karşının ısrarı çekineni mahcup pozisyona sokmamalı. Çünkü genellikle içe dönük olan ve davranışlarını devamlı düşünen, ölçüp tartan insanlardan bahsediyoruz çekingenlikten söz ederken ve bu kişiler için “hayır” cevabı vermek konunun orada kapanması anlamına gelmiyor. Peki, “hayır” cevabı verdiğimizde çekingen bir birey isek ne yapacağız, Steininger bu konuda da çok fazla öneri sunuyor. Suçluluk duygusuna veda etmemizi çünkü kendi arzu ve ihtiyaçlarımızın da önemli olduğunun altını çiziyor, “Hayır diyerek sınırlarımı koruyor ve kendime evet diyorum” demek gerektiğini hatırlatıyor. Ayrıca, zoraki bir evet demektense, samimi bir hayır daha evladır. Kendi fikirlerimizi savunmak konusuna gelirse, bir toplulukta hoşlanmadığımız bir durum karşısında fikrimizi belirtmek, karşı sav üretmek normaldir ancak çekingen bireyler daha çok sessiz kalmayı ve sessizce uzaklaşmayı tercih ediyorlar Steininger’e göre. Oysa sessiz kalmak onaylama anlamı taşır bunun farkında olmamız belki de çekingenliği aşarak sözümüzü söylemenin önünü açabilir.

Rita Steininger’in Kendine Güven ‘Çekingenlikten Kurtulmanın Yolları’ adlı kitabı, çok fazla insanın yaşadığı çekingenlik ve özgüven sorununu nasıl aşarız sorusuna yanıt arıyor. Yazar, öncelikle kendimizin farkında olmak, yapıcı özeleştirme, olumlama, kendinle dost olmak, ilişkilerimizde sınır belirleyip çekingenliğimizin suiistimal edilmesine izin vermemek, sözümüz kesildiğinde söz hakkımızı geri almak gibi pek çok konuda öneriler sunarken, pratik yapma amaçlı örnekler de sunuyor. Sonuç olarak kendimizle ilgili olan diğer insanlarla da ilgili bu açıdan benî dair olanı çözmek toplumsal yaşamdaki varlığımızı olumlu etkiliyor, onu tamir etmek hayatta daha kolay varolmamızın önünü açıyor. Ayrıca, çekingenlikte insani ve “normal” bir durum ama bireyi zorladığı anlar oluyor, bunu aşmak gerek, büyütmemek gerektiğini ve bu konuda yalnız olmadığımızı, dünyada pek çok insanın benzer duyguları hissettiğini hatırladık tutarak.

Rita Steininger

Kendine Güven

Çekingenlikten
Kurtulmanın
Yolları

Kendine Güven - Çekingenlikten Kurtulmanın Yolları, Rita Steininger, Çevirmen: Figen Sile Kösebay, 135 syf., İletişim Yayınları, 2019.

Çarpık ama çarpıcı: Yeraltı edebiyatı üzerine kısa bir değerlendirme

Yeraltı edebiyatı, 80'li yılların kaotik ortamında, karakter aşınmasının ve postmodern sanatsal duruşun hâkim olduğu dönemin ürünü olarak ortaya çıktı. Okumakta olduğunuz yazı, yeraltı edebiyatını bugün okunabilir kılan ve insanları etkileyen özelliklerine dair bir tartışmayı merkeze alacak.

Edebiyat eserlerinin hangi tarz ile yazıldığına dair tartışmalar sorun yaratma potansiyeline sahip. Şu ya da bu metnin bilim-kurgu mu, fantezi mi, polisiye mi, ütopya mı ya da bambaşka bir tarza mı dâhil olduğuna dair yapılan tartışmalar bazen metnin içeriğine dair yapılan tartışmaların önüne geçiyor. Bugünlerde yeraltı edebiyatı üzerine yapılan tartışmalar da benzer bir özellik taşıyor. Hangi metinlerin yeraltı edebiyatına dâhil edilip edilemeyeceğine dair bir sürü yazı okumak mümkün. Muhakkak böyle bir çaba anlamlıdır.

Doğuş Sarpkaya

...Böyle bir sanatı gerçekleştirebilmek için iki temel eylemi gerçekleştirmek gerekiyordu: Sürüklenme ve çalıntılama. Sürüklenme, yaşamı toplum dışına iten ama görmezden gelinen sokakları, caddeleri, kafeleri, binaları keşfetmeye dayanan bir seyahati öngörüyordu. Çalıntılama ise başka sanat eserlerini, kolaj benzeri çalışmalarla bir araya getirerek yeni bir sanatsal yaratı ortaya koymayı amaçlamaktaydı.

Ama beni daha çok bu edebi tarzın hangi koşullarda oluştuğu, bazı insanları yeraltı edebiyatının sınırları içinde yazmaya, bazılarını bunları okumaya iten nedenlerin neler olduğu daha çok ilgilendiriyor. Bundan dolayı, okumakta olduğunuz yazı, yeraltı edebiyatını bugün okunabilir kılan ve insanları etkileyen özelliklerine dair bir tartışmayı merkeze alacak.

Yeraltı edebiyatı üzerine konuşacağımız vakit, 80'li ve 90'lı yılların politik, ekonomik ve kültürel iklimine dair birkaç ufak değerlendirme yapmamız kaçınılmaz. İnsanları toplum dışı-lığı sürükleyen, sisteme karşı söz söyleme isteğini tetikleyen, deneysel çalışmalar yapmaya zorlayan, var olan sanatsal anlayışın dışında bir alan yaratmaya iten, dahası insanları irite edip irkiltten bir yazınsal süreci var eden nedenler üzerine düşünmemiz gerekiyor. Aynı zamanda bu tarzın klasik sanata karşı tutunduğu dışlayıcı tavra dair de düşünmek lazım.

DÜŞÜNSEL MİRAS

Yeraltı edebiyatı, hegemonik sanat ortamına dair ciddi bir karşı duruşun dillendirilmeye başlandığı 60'lı yılların düşünsel mirasını takip etmiştir. Modernizmin bürokrasi, devlet baskısı, ideolojik hegemonyanın tesisi ile ilişkilendirilmesiyle birlikte, sanatta eski tarzlara yönelik ciddi bir karşı duruş gelişti. Kendi dönemlerinde ortak beğeniye, sağduyuya ve orta sınıf beğenilerine kışkırtıcı bir meydan okuma olan sanat eserleri bu yıllarda klasik ya da kanonik eserler olarak adlandırılmaya başlandılar. Özellikle Sitüasyonistlerin yıkıcı teorileri bu döneme damgasını vurdu. Debord ve arkadaşlarının tezlerini kısaca özetlersek: Sistem insanları, sanatsal üretim, mimari, gösteri, kontrol edilen boş zaman ile hegemonyası altına alıyordu. Bu dönemde sanatsal üretim denilen şey burjuva değerlerin yeniden üretilmesine tekabül edebilirdi. Burjuva sanat ortamında gerçekleştirilecek, özgün olduğunu iddia eden her sanatsal girişim sistemin ideolojik olarak beslenmesinden başka bir sonuç doğurmayacaktı. Bunun için var olan sanatsal kalıpları ortadan kaldıracak yeni bir yıkıcı enerjiye ihtiyaç vardı. Bu sanatsal anlayış, yeni bir şeyler üretmeyi önüne koymayan, daha çok varolanı sabote eden ve insanlarda sanata dair bakışı değiştirebilecek kuvvette bir eylemselliği önüne koymalıydı. Böyle bir sanatı gerçekleştirebilmek için iki temel eylemi gerçekleştirmek gerekiyordu: Sürüklenme ve çalıntılama. Sürüklenme, yaşamı toplum dışına iten ama görmezden gelinen sokakları, caddeleri, kafeleri, binaları keşfetmeye dayanan bir seyahati öngörüyordu. Çalıntılama ise başka sanat eserlerini, kolaj benzeri çalışmalarla bir araya getirerek yeni bir sanatsal yaratı ortaya koymayı amaçlamaktaydı.

NEOLİBERALİZM VE POSTMODERNİZMİN ETKİSİ

Sitüasyonistlerin yıkıcı teorileri 68 hareketini en çok etkileyen düşünsel üretimlerden biri oldu. Fakat 68 hareketinin yenilgisiyle birlikte, 70'lerin başından itibaren toplumsal yaşamda ciddi bir değişimin gerçekleşmeye başladığı bir döneme girildi. Küreselleşme olarak da adlandırılan yeni kapitalist dönemin ekonomik politikaları neoliberal, kültürel politikaları ise postmodern ideolojilerle beslendi. Neoliberalizmin insanın günlük yaşamına dair en net müdahalesi çalışma yaşamındaki esneklik oldu. Katı bürokrasi biçimlerinin eleştirilip, risk almaya vurgu yapılarak, esnekliğin insanlara kendi yaşamlarını şekillendirmede daha fazla özgürlük tanıdığı söylemi üzerinden insanların yaşamındaki belirsizlikleri süreğen hale getirmeye çalışan ve güvensizlik duygusunu daha dolaysız bir şekilde hissetmesini sağlayan yeni bir kontrol biçimi bu dönemin karakteristiği oldu. Çalışma sürecindeki belirsizlik ve kısa vadeli planlara dayanan üretim biçimi, insanların uzun vadeli planlar yapma, yaşamını devam ettirmeye dair güven besleme, kalıcı toplumsal ilişkiler kurabilme, kimlik anlatısı ve yaşam öyküsü geliştirme becerilerini sekteye uğrattı. Kendini gerçekleştirme umudunun esnek üretim faaliyetine yenik düştüğü böyle bir konumda, Sennett'in dediği gibi: "insanları birbirine bağlayan ve her birini sürdürülebilir bir benlik duygusuyla donatan özelliklerinin aşınması" tehlikesi oluşmaya başladı.

Eş zamanlı olarak postmodern sanat anlayışı, kültür politikalarından siyasete kadar birçok alana nüfus etti. Öznenin olanaksızlığı söylemi ile birlikte bilinemezliğin geçer akçe olmaya başladığı bir dönem başladı. Bu noktada postmodernizmin özelliklerini, bir sınır koymak adına, Jameson'ın özel önem atfettiği iki temel özellikle sınırlandırabiliriz: Pastiş ve şizofreni.

Pastiş, modern sanattaki parodinin yerine geçmiş ve postmodernizmin temel uygulamalarından biri olmuştur. "Hem pastiş hem parodi, öykünme (imitation) ya da daha iyi bir ifadeyle, diğer biçimlerin taklidi ve özellikle öteki biçimlerin aşırı kullanımları (aşırma, mannerisms) ve biçimsel seğirme (twitches) ile ilişkilidir". Ama parodinin işlevi taklit ettiği sanat dalını aşırı bir şekilde yorumlayarak eleştirmektir. Parodideki alaycılık, sanatsal biçimlerdeki aşırılık ve ayrıksılıkların gözler önüne serilmesini hedefler. Oysa pastiş, "parodinin gizli niyeti, şeytani itkisi, kahkahası ve öykünülen şeyin oldukça komik olmasıyla kıyaslandığında normal bir şey olarak varolduğuna ilişkin gizli duygusu bulunmayan bir tür yansız taklitçilik pratiğidir. Pastiş, boş, mizahi anlamını yitirmiş bir parodidir". Pastişin edebiyat alanındaki karşılığı ise esinlenme, kolaj ve metinler arasılık kelimelerinin arkasına gizlenen bir çeşit aşırımacılık oldu.

Şizofreni ise postmodern yazında gerçekte kurgunun bölünmesi şeklinde karşımıza çıkar. Postmodernizm, öznenin olanaksızlığı

Eş zamanlı olarak postmodern sanat anlayışı, kültür politikalarından siyasete kadar birçok alana nüfus etti. Öznenin olanaksızlığı söylemi ile birlikte bilinemezliğin geçer akçe olmaya başladığı bir dönem başladı. Bu noktada postmodernizmin özelliklerini, bir sınır koymak adına, Jameson'ın özel önem atfettiği iki temel özellikle sınırlandırabiliriz: Pastiş ve şizofreni.

“

Yeraltı edebiyatı, içerikte, var olan edebi anlayışın dışına çıkarak, kibar çevrelerin ya da Lukacs'ın Kafka için başka bağlamda söylediği söze başvurursak, “ürkütücü boğuntu karşısında ne yapacağını bilemeyen” burjuva bireylerin açmazlarını anlatan anlatıların dışında başka yaşamları ve gerçek kaybedişleri anlatmayı tercih etmiştir. Bunun dışından dilde sokak ağzının, argonun, farklı lehçelerin kullanılması dile dair edebi metinlerde uygulanan sansürün yerle bir edilmesini sağlar. Biçim açısından ise değişik teknikler ile okuyucunun dumura uğratılması söz konusudur.

ya da bireyin ölümü söylemleriyle birlikte düşünüldüğünde, günlük yaşam içerisinde kendi gerçekliğine dair kuşku duyan insanın çıkmazını ele almanın yolunu açmıştır. Oğuz Atay'ın Hikmet Benol karakteriyle açığa vurduğu gibi toplumsal yaşam içerisinde kendini farklı öznellikler içerisinde tanımlayan kişilerin tasviri şizofrenik bir belirtinin göstergesi olarak algılandı. Sadece karakterlerin anlatımında değil, dil ve biçim özelliklerinde de gerçekliğin ters yüz edilmesiyle kendini gösteren böyle bir anlatım, zamansal bakışı da ters yüz ederek yeni bir biçimi yaratmaya çalışmıştır. Postmodernler, metinlerdeki zamanı öncesiz ve sonrasız şimdi içine hapseden ve bu şimdiki gerçekliğin dağıtılması yoluyla bozan bir tarzı benimsediler. Böylece “gerçeğin imgelere dönüştürülmesi, zamanın sonsuz şimdiler içerisinde parçalanması” yeni bir yazınsal alanın yaratılmasını sağladı.

OLANAKLAR

Yeraltı edebiyatı, 80'li yılların bu kaotik ortamında, karakter aşınmasının ve postmodern sanatsal duruşun hâkim olduğu dönemin ürünü olarak ortaya çıktı. Her yeni edebi tarzın yaşadığı olumluluklar ve olumsuzluklar yeraltı edebiyatı için de söz konusu: Bir taraftan yeni kapıların aralanmasını sağlayan olanaklar yaratan bu tarz, içinde bir takım handikapları barındırarak yaygınlaştı.

Bu tarz metinlerde, yaşadığı benlik duygusu aşınmasını, gerçekliğin flulaşması semptomlarını toplum dışına çıkarak ya da itilerek aşan kişinin hikâyesi anlatılır. Hor görülenlerin, dışlananların, görmezden gelinenlerin, kaybedenlerin hikâyelerini kaleme alan, içerik, dil ve biçimde de kimi yeniliklere imza atan yeraltı edebiyatı, yazınsal alana soluk kazandıran bir atılım gerçekleştirdi. Yeraltı edebiyatı, içerikte, var olan edebi anlayışın dışına çıkarak, kibar çevrelerin ya da Lukacs'ın Kafka için başka bağlamda söylediği söze başvurursak, “ürkütücü boğuntu karşısında ne yapacağını bilemeyen” burjuva bireylerin açmazlarını anlatan anlatıların dışında başka yaşamları ve gerçek kaybedişleri anlatmayı tercih etmiştir. Bunun dışından dilde sokak ağzının, argonun, farklı lehçelerin kullanılması dile dair edebi metinlerde uygulanan sansürün yerle bir edilmesini sağlar. Biçim açısından ise değişik teknikler ile okuyucunun dumura uğratılması söz konusudur. Özen Yula'nın harika özetiyle ifade edersek: “Birbirinden farklı ya da birbiriyle pek ilgisi olmayan motifleri peş peşe dizip anlatının akışını bozarlar. Farklı zaman dilimlerini, gerçeklik algılarını ve halüsinasyonlara gerçekleri iç içe geçirerek, karıştırarak anlatıda değişik bir boyut yakalamaya çabalarlar. Nesnelere deformasyona uğratarak, okurun bildiği nesneyle kendinin yarattığı ya da kurduğu nesne arasındaki farklılıkları belirgin kılarak okuru yabancılaştırırlar”.

Sonuç olarak yeraltı edebiyatı, postmodern bir dünyanın ayrıksı bir sesi olarak yaşamımıza sızmaya başladı. Yeraltı edebiyatı, çarpık ama çarpıcı bir havayla yazılsa da betimleyici ayrıntılarındaki zenginlik ve samimiyetle toplumsal-tarihsel gerçekliği yansıtmada başarılı olmuş, okunabilir metinler ortaya koymayı başarmıştır.

HANDİKAPLAR

Yeraltı edebiyatının yukarıda sayılan olanaklarının yanı sıra bazı handikapları da barındırması kaçınılmazdı. Bu durum biraz da yeraltı edebiyatının üretildiği kültürel ortamla ilgilidir. Her şeyden önce postmodernizmin etkisi tüm yeraltı edebiyatı eserlerinde sezilir. Modern edebiyatın çelişkileri merkeze alan yapısı yerine çatışkılarının konulması bu handikaplardan birisidir. Çatışkı, çelişkinin çözüm ve yeniden çözüme dair yapısının tersine, kapalı bir mantıksal yapıya sahiptir. Çelişkiler, çözüm üretmeye yönelik bir çabaya yataklık etmesine rağmen, çatışkılar aynı çabayı sonuçsuz bir tartışmaya taşımak konusunda ısrarcıdırlar. Yeraltı metinleri de sonuçlarla ilgilenmezler ya da yenilgiyi güzelleyerek çıkış yoluna dair umudu soğururlar. Kaybedenlerin hikâyesini en açık dille anlattıkları varsayılan metinlerde, insanın “ürkütücü boğuntu karşısındaki” çaresizliğini yeniden üretmekle iştigal etmeleri en büyük handikaplarından biridir.

Yeraltı edebiyatının diğer bir handikapı ise asiliğinin, toplum dışılığının ve protestosunun soğurularak sistem içi bir muhalefete dönüştürülmesi tehlikesidir. Bugün yeraltı edebiyatının başyapıtı sayılan birçok eser ticarileştirilerek, düzenin kendini besleme mekanizmalarına dâhil edilerek ya da içeriğe dair anlamların yoksunlaştırılması yoluyla evcilleştirilme tehlikesiyle karşı karşıya. Bu durum, sistemin zararsızlaştırma mekanizmalarının “başarısıyla” açıklanabilir. Ama aynı zamanda yeraltı edebiyatı eserlerinin içsel dinamiklerinin de buna katkı sağladığını söylemek mümkün. Bunun en açık tezahürü ise yeraltı edebiyatının pek çok özelliğinin postmodern algı ile paralel bir yol izlemesidir. Postmodern zaman anlayışından, öznenin olanaksızlığı anlatısına kadar birçok hegemonik söylem yeraltı edebiyatının beslendiği ana kaynaklardandır. Ayrıca doğaçlama, nesnelere deformasyona uğratma, kolaj gibi teknikler postmodern sanatın da önerdiği biçimsel yaklaşımlardır. Pastişin yoğun kullanımı ise yeraltı edebiyatını postmodern bir tarz olmaya iten en dolaysız kanıtlardan biridir.

Sonuç olarak yeraltı edebiyatı, postmodern bir dünyanın ayrıksı bir sesi olarak yaşamımıza sızmaya başladı. Yeraltı edebiyatı, çarpık ama çarpıcı bir havayla yazılsa da betimleyici ayrıntılarındaki zenginlik ve samimiyetle toplumsal-tarihsel gerçekliği yansıtmada başarılı olmuş, okunabilir metinler ortaya koymayı başarmıştır.

Mezar taşlarından çıkan tarih: **Tireli Yahudiler**

Dr. Siren Bora'nın 'Başlangıçtan Günümüze Tire'de Yahudi İzleri' kitabı Tire Belediyesi Kültür Yayınları tarafından yayımlandı. "Özellikle mezar taşları üzerine çalıştım" diyen Bora ile kitabın öyküsünü ve Tire Yahudileri'ni konuştuk.

Sadık Güleç

Tire Belediyesi Kùltür Yayınları tarafından yayınlanan Dr. Siren Bora tarafından yazılan 'Başlangıçtan Günümüze Tire'de Yahudi İzleri' adlı çalışma bu alanda yapılan ender araştırmalardan birisi. Tire'de Yahudi izleri çok kültürlü imparatorluk geçmişimizden kalan az bilinen bir konuda yapılan önemli bir çalışma. Dr. Siren Bora'nın özellikle Ege Yahudileri üzerine yaptığı çalışmalar Yahudilerin beş yüz yıldır Türkiye'de oldukları şeklindeki bir önyargıyı da yıkıyor. Onun yaptığı bu çalışmalar Yahudilerin İber Yarımadası'ndan göç etmesinden çok önce Romaniot yani Roma Yahudileri olarak bu topraklarda varlıklarını sürdürdüklerini gösteriyor.

Dr. Siren Bora ile Tire ve Ege Yahudilerinin antik dönemden bugüne uzanan geçmişini konuştuk.

'ÜÇ YÜZDEN FAZLA MEZAR TAŞINI TEK TEK ELDEN GEÇİRDİM'

İsterseniz kitabın öyküsü ile başlayalım. Mezar taşları üzerinden Tire Yahudileri üzerine yazmaya nasıl başladınız?

Kitabın yazılmasından iki yıl kadar önce Tire Belediyesi, Ankara Atılım Üniversitesi ve İzmir Ege Üniversitesi tarafından düzenlenen Tire Sempozyumu'na katıldım. Sempozyum'da Tire'de bulunan İbranice mezar taşlarının tek tek tercümelerini, envanterini içeren bir bildiri sundum. Aslında aynı sempozyumda iki tane bildiri sundum. Diğeri Alliance Arşiv belgeleriyle hazırladığım Tire Yahudileri tarihiydi. Hala Tire Yahudileri ile ilgili düzgün bir çalışma yapılmamıştı. Sempozyum sonrasında Belediye'nin kültür bölümünde çalışanlarla ne yapabiliriz diye konuşurken, Tire Yahudileri ile ilgili bir kitap hazırlanabileceği ile ilgili fikir birliğine vardık. Onlardan bir teklif geldi. Sempozyumda sunduğum bildirileri topladım. Yeni bulunan mezar taşlarını da okudum envanter çıkardım. Üç yüz küsur mezar taşını tek tek elden geçirdim.

Türkiye'deki Yahudi nüfusun İspanya'dan göç eden Yahudilere dayandığı gibi bir ön kabul vardır. Siz çalışmanızda, Tire Yahudilerinin kökenini Roma dönemine hatta Antik Yunan'a kadar vardığını gösteriyorsunuz. Romaniot Yahudileri olarak geçiyorlar. Bu hep böyle miydi? Aynı zamanda yine çok fazla göç aldığını da aktarıyorsunuz. Bir tarihsel özet yaparsak bu geçmişe ilişkin ne söylenebilir?

Ben Anadolu'nun tamamı üzerine bir çalışma yapmadım. Ege Bölgesi çoğunlukla da İzmir üzerine çalıştım. Ege bölgesindeki Yahudi geçmişi Helen dönemine kadar gider. Ama en yakın bulgu Roma döneminden itibaren başlıyor. Yahudilerin Ege Bölge-

“

...Sempozyum sonrasında Belediye'nin kültür bölümünde çalışanlarla ne yapabiliriz diye konuşurken, Tire Yahudileri ile ilgili bir kitap hazırlanabileceği ile ilgili fikir birliğine vardık. Onlardan bir teklif geldi. Sempozyumda sunduğum bildirileri topladım. Yeni bulunan mezar taşlarını da okudum envanter çıkardım. Üç yüz küsur mezar taşını tek tek elden geçirdim.

“

Mezar taşları en güçlü arşiv belgesi niteliğini taşır. Bir mezarlığın olması ve o mezar taşları üzerindeki isimler, tarihler orada yerleşik bir Yahudi varlığını kanıtlar.

si'nde yaşadığına dair somut arkeolojik bulgular var. Aziz Paulus döneminde Ephesos'ta yaşadıklarını biliyoruz. Sardes'te yaşadıklarını biliyoruz. Pers döneminde Ephesos'dan İran'a kadar giden antik bir ticaret yolu vardır. Eskiden beri ticaretle uğraştıkları için antik dönemden itibaren ticaret merkezlerinde yoğunlaştıklarını biliyoruz. Tire'de de antik dönemden itibaren orada yaşadıklarını biliyoruz. Yakın yerleşim yerlerinde de onların yaşadıklarını görüyoruz. Tire'ye yakın Sardes'den, Ephesos'dan ya da Kuşadası'ndan Tire'ye yakın yerleşenler var. Bunlarda Romaniot kökenli. Ancak şöyle bir şey var. Yahudi yerleşim yerlerinde göç sirkülasyonu vardır. Gelirler, giderler, başka kentlere göç ederler, oradan ayrılırlar, bir başka yerleşim yerine yerleşirler. Sonra oradan ayrılıp geri gelirler. Hep bir göç sirkülasyonu vardır. Bu Osmanlı dönemi için de geçerlidir, Anadolu'nun antik dönemi için de geçerlidir. Tire'de de Romaniot kökenliler var. Bunlar eski bir kültüre sahip, gelenekleri ile sonradan Ortadoğu'dan gelen Yahudileri de Romaniotlaştırıyorlar. 1300 yıllarında gelen Aşkenaz kökenli Yahudiler var. Özellikle Orta Avrupadan gelen. Onlar da Romaniotlaşıyorlar. Sonra 1492 yılından sonra İber Yarımadası'ndan gelen Sefarad kültürünü taşıyan Yahudiler, yoğun olarak Anadolu'ya gelip yerleştiklerinde zengin kültürleri ile onlar buradaki Yahudiler üzerinde bir değişime neden oluyorlar. Ve bunları sefaradlaştırıyorlar. Burada böyle bir hikâyeye yaşanıyor.

'MEZAR TAŞLARI EN GÜÇLÜ ARŞİV BELGESİDİR'

Fakat Tire'de kesintisiz olarak bir Yahudi yerleşimi sürekli olmuş herhalde?

Mezar taşları bunu gösteriyor. Mezar taşları en güçlü arşiv belgesi niteliğini taşır. Bir mezarlığın olması ve o mezar taşları üzerindeki isimler, tarihler orada yerleşik bir Yahudi varlığını kanıtlar.

Dr. Siren Bora

Kitabınızdan anladığım kadarı ile Tire aynı zamanda Yahudiler için her dönem bir çekim merkezi olmuş, 1900'lü yıllarda Rusya'dan gelen Yahudiler dahi var?

Evet. Tire'ye gelmişler. İzmir'e de gelmişler. İzmir bir liman kenti olduğu için Doğu Avrupa'dan Polonya'da, Romanya'dan, Rusya'dan gelenler İzmir'e, İstanbul'a gelmişler. Buralardan da Ege Bölgesi'ndeki ve Anadolu'nun değişik yerlerindeki yerleşim yerlerine yerleştiriliyorlar. Tire'ye yerleştirilenler var. Kendi başlarına gelmiyorlar da yerleştiriliyorlar.

Yine kitabınızda mezar taşları üzerinden aktardığınız bilgilere göre Tire'de Yahudi nüfustaki en büyük kesinti İstanbul'un alınmasından sonra gerçekleşiyor. Tire Yahudileri Fatih tarafından İstanbul'a getiriliyor. Neredeyse Yahudi nüfus kalmıyor.

Aslında diğer kayıtlardan da görülüyor. İstanbul Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedildiği zaman, İzmir'den, Manisa'dan, Edirne'den, Antalya'dan, Tire'den, Yahudiler İstanbul'a sürgün edilmiş. Bir sürgün politikası var zaten. Bu sürgün bugün bizim anladığımız anlamda değil. Şenlendirmek amacıyla yapılıyor.

Yalnızca Yahudiler değil, Türkler, Ermenilerde İstanbul'a yerleştiriliyor.

Tabii. İstanbul'daki sonraki kayıtlarda da görülüyor. Tire cemaati, Manisa, Antalya, Edirne cemaati diye bahsediliyor. Kimi tarihçiler tamamıyla Tire'deki Yahudi cemaatin boşaltıldığını hiç Yahudi kalmadığını söylüyorlar. Kimileri de üç beş Yahudi ailenin kaldığını söylüyor. Benim görüşüm de üç beş Yahudi ailenin kaldığı yönünde. Tire İzmir'den önce önemli bir yerleşim yeriymiş zaten. Antik dönemden itibaren bölge Yahudiler açısından önemli bir yerleşim yeri.

'YAHUDİ VARLIĞININ OLDUĞU YERLERE YERLEŞMEYİ SEÇİYORLAR'

Ama Fatih'in Yahudileri yerleştirmesinden sonrada tekrar Yahudiler için bir çekim merkezi olmuş değil mi?

İber Yarımadası'ndan gelen Yahudiler önce İzmir'e değil etrafındaki yerleşim yerlerine yerleşiyorlar. 1492 yılında İber Yarımadası'ndan gelen Yahudiler Osmanlı topraklarına yerleştiklerinde Yahudi varlığının olduğu yerlere yerleşmeyi seçiyorlar.

Burada bir yerleştirme politikası var mı? Yoksa Yahudiler kendi istedikleri yerlere yerleşebiliyorlar mı?

Buralara yerleşmeyi tercih ediyorlar. Talep böyle oluyor. Ancak

İber Yarımadası'ndan gelen Yahudiler önce İzmir'e değil etrafındaki yerleşim yerlerine yerleşiyorlar. 1492 yılında İber Yarımadası'ndan gelen Yahudiler Osmanlı topraklarına yerleştiklerinde Yahudi varlığının olduğu yerlere yerleşmeyi seçiyorlar.

“

Tireli olmak İzmirli olmak bu ülkelerdeki Yahudiler için çok önemli. Kendi ailelerinin doğduğu, yüzyıllarca yaşadığı bir yer. Kendi vatanları olarak görüyorlar. Müthiş bir bağımlılık ve bağlılık var. Onlar için İzmirli, Tireli, Aydınli olmak önemli. Ben özellikle mezar taşları üzerine çalıştım. Yalnızca Tire değil, Manisa, Bodrum, Turgutlu, Bergama ve İzmir üzerine de çalıştım.

payitahttan da yani İstanbul'dan buralara yerleşmelerine izin veriliyor.

Peki Tire'deki Yahudi varlığı hangi yıllara kadar sürüyor. Cumhuriyet döneminde de Tire'de bir Yahudi varlığı devam ediyor. Bu daha sonra neden sona eriyor?

Yunan işgal döneminden itibaren ve 1922 yılında Yunan işgali sona erdiği zaman, Ege Bölgesi'ndeki Yahudiler'in neredeyse tamamı İzmir'e göç etmişlerdi. Yönetim değiştiğinde bir arada olacakları liman kentine çekiliyorlar. Celali Ayaklanmaları sırasında da aynı şeyi görüyoruz. O zaman da İzmir'e toplanıyorlar. Aynı şey Yunan işgali sırasında da gerçekleşiyor. Bütün bu kentlerin, Aydın'ın, Manisa'nın, Urla'nın, Menemen'in, Tire'nin, Salihli'nin Turgutlu'nun Yahudi cemaatleri, göç edip İzmir'de toplanıyorlar. İzmir'deki Yahudi cemaatinin de yapısı değişiyor. Ancak işgal sona erdikten sonra Tire'ye geri dönenler var. İzmir'den sonra en kalabalık Yahudi nüfus Tire'de var. Ama diğerleri tamamıyla boşalmış durumda. Diğer kasabalarda bir iki Yahudi aile kalmış durumda. Sadece bir süre İzmir'de bir süre Turgutlu yada Salihli'de yaşayan aileler var. Tire'de yetmişli yıllara kadar varlar. Ama cemaat olarak en son ne zamana kadar vardılar dersiniz, 1950'li yıllarda özellikle Güney Amerika'ya göçler mevcut. Güney Amerika çok fazla göç almış durumda.

Neden Güney Amerika?

Çünkü dil birliği var. Hemen hemen hepsi İspanyolca konuşuyorlar. Güney Amerikada da aynı dil konuşuluyor. O dil birliği orayı tercih etmelerinde büyük etken oluyor.

Yani İspanyolca'yı İber Yarımadası'ndan geldikten sonrada yüz yıllarca devam ettiriyorlar.

Elbette. Aile içinde İspanyolca bilinen bir dil. Hala Türkiye'deki Yahudiler bilirler. Ama artık kaybolmaya yüz tutmuş bir dil.

Peki bugün Tire'den göç edenlerin torunları arasında Tireli olmak ile ilgili bir hafıza, ortak bir iletişim var mı?

Var. Mesela ben Independent Academia.edu'ya makalelerimi yükledim. Orası vasıtası ile benimle ilişkiye geçenler oldu. Tire Belediyesi ile ilişkiye geçenler oldu. Türkiye hahambaşılığına müracaat edenler var. Tireli olmak İzmirli olmak bu ülkelerdeki Yahudiler için çok önemli. Kendi ailelerinin doğduğu, yüzyıllarca yaşadığı bir yer. Kendi vatanları olarak görüyorlar. Müthiş bir bağımlılık ve bağlılık var. Onlar için İzmirli, Tireli, Aydınli olmak önemli. Ben özellikle mezar taşları üzerine çalıştım. Yalnızca Tire değil, Manisa, Bodrum, Turgutlu, Bergama ve İzmir üzerine de çalıştım.

Tire'yi Cumhuriyet döneminde Yahudi nüfusun

kaldığı son yerlerden biri olarak görebilir miyiz?

Nüfus değil de cemaat olarak görebiliriz. Onlar cemaat yönetimi olarak varlıklarını sürdürmüşler. Sinagogları sürekli çalışma halinde, bir de kendi iç vergilerini topluyorlar. Cemaat olarak varlığını sürdürmek bu. Yoksa hepsinde Yahudi nüfus vardır. Yani bir kişi de olsa nüfustur. Cemaat olarak Tire var. Tire'nin böyle bir özelliği var.

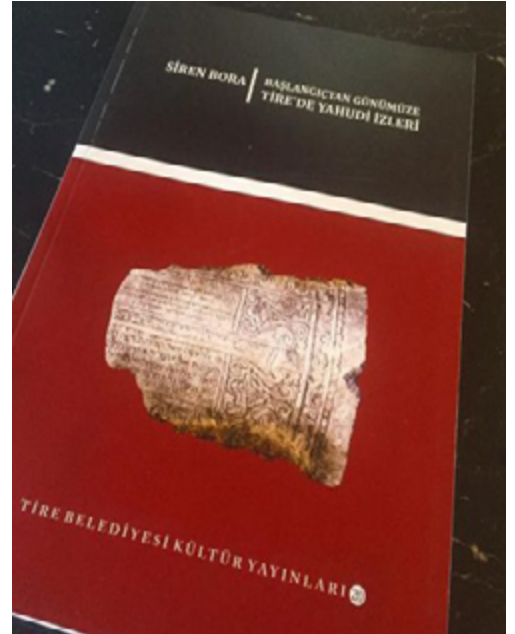
Peki bugün Tire'de Yahudi geçmişinden kalan ne gibi kültürel özellikler var?

Tire'ye özgü antik dönemden kalan bir bilardo oyunu var. Aslında onu ben keşfetmedim, Tire Belediyesi kültür bölümünde çalışan bir beyefendi vardı. O bana konuyu anlattı. Onun sayesinde öğrendim. Hala oynanıyor ve dünyada sadece Tire'de oynanıyor. Ayrıca hala bir sinagog var. Ama terk edilen yerlerin ibadethanelerinin makûs talihi diyeyim. Oda bir züccaciye mağazası olarak varlığını devam ettiriyor. Onun dışında bir mezarlık var. Etrafı duvarlarla çevrili değil. Mezar taşları bulunuyor.

O mezar taşlarının bulunmasının hikâyesi de çok enteresandır. Her yıl derenin taşması ile birlikte dereye gelen taşları çıkarmak için belediyenin buldozerleri gidiyor. Onlar yukarılardan gelen mezar taşlarını toplayıp götürüyorlar. O mezar taşları öyle bulundu. Üstelik parti, parti bulunuyor. Her taşında mezar taşları sürüklenip geliyor. Yeni belediye ilgilense hala mezar taşları bulunacaktır. Yalnızca Yahudi Mezarlığı yoktu. Benim gördüğüm kadarı ile Ermenice mezar taşları da bulundu. Mezar taşları ile ilgilenilse daha önemli bulgular ortaya çıkabilir. Mesela iki tane 1300'lü yıllara ait mezar taşı bulundu. Anadolu'nun tarihi açısından çok önemli. Ama tabi beş altı tane daha bulunması lazım ki teyit olması gerekir.

Kitabınızda otuzlu yıllarda Fransa Almanya gibi ülkelere giden Tire Yahudileri'nin toplama kamplarına gönderildiğini yazıyorsunuz. Bu konuda bir sayı tespit edebildiniz mi?

Evet. Tire kökenli Yahudiler var toplama kamplarında. Toplama kamplarında ne kadar Türkiyeli Yahudi'nin olduğunu tespit etmedim. Ben Tire kökenliler ile ilgilendim. Kitabımda Tire kökenliler yer alıyor. Bunun haricinde arşivlerde kamplarda ölen İzmir kökenliler de karşıma çıktı. Başka kentler de var. Fransa'da iken toplama kamplarına gidenler de var.

Başlangıçtan Günümüze Tire'de Yahudi İzleri, Siren Bora, Tire Belediyesi Kültür Yayınları, 2018.

Edip Cansever'i yeniden okurken

Edip Cansever, büyük kent yalnızlıklarının, otellerin, marjinal insan duyarlılıklarının, nostaljik yaşamların, kadınların, uyumsuz ilişkilerin, yaz ve kış mevsimlerinin, içinde yaşadığı toplumun umutsuzluğunun şiirlerini yazdı. Cansever bir şair olarak acaba 'özgür' davranmayı, 'disiplinsiz' davranmak olarak mı algıladı için çok şiir yazdı?

Salih Bolat

Edip Cansever 1928'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdi. Sonra eğitim hayatını tamamlamadan Kapalıçarşı'da turistik eşya ve halı ticareti yapmaya başladı. İlk olarak yazdığı şiirleri 1944 tarihinde "İstanbul" adlı bir dergide yayınlandı. 1986'da yaşama veda edene kadar şiir yazdı, yaşamını şiire adadı. 1957 yılında Yerçekimli Karanfil adlı kitabını yayımlayan Edip Cansever, bu kitabıyla şiir çevrelerinden övgü aldı. 1958'de, o dönemin önemli ödülllerinden sayılan Yeditepe Şiir Armağanı'nı bu kitabıyla kazandı. Kendine özgü şiir anlayışıyla, Türk şiirini etkiledi. 1976 yılında yine şiirimizde çok farklı yeri olan Ben Ruhi Bey Nasılım adlı kitabını yayınladı. Şairin bu kitabı ise 1977 yılında Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nü aldı. Tüm şiirlerini Yeniden adıyla bir kitapta topladı. Bu kitapla, 1982'de Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü.

Büyük kent yalnızlıklarının, otellerin, marjinal insan duyarlılıklarının, nostaljik yaşamların, kadınların, uyumsuz ilişkilerin, yaz ve kış mevsimlerinin, içinde yaşadığı toplumun umutsuzluğunun şiirlerini yazdı. Ama hep yalnızlığı yazdı. 1981'de, Varlık Dergisi'nde kendisiyle yapılan bir konuşmada şunları söyler: "İnsan yalnızdır, yalnızlığını başkalarıyla gideren tek yaratıktır. Kapanık bir yaşamım yok. Her zaman kalabalıkların içindeyim. Ne var ki gene de çoğu kez yalnızım. Belki bireyliğimin (bireysellik değil) bilincine vardığım için. Belki de genelgeçer duyarlıktan sıkıldım. Kendimi açıklayarak yaşamaktan bıkmış da olabilirim. Ama sorun bu kadar özel değil. Kendimi toplumdan istesem de soyutlayamam. Toplumla, toplumsal olaylarla kopmaz bağlarım var..."

Demek Edip Cansever'in yalnızlığı, "kimsesizlik" ya da "tek başına olmak" anlamlarında bir yalnızlık değil, "bireyliğinin bilincine varmış olmak" tan, böylece geliştirdiği zengin iç dünya sayesinde "kendine yeterli olmak" tan kaynaklanan bir yalnızlıktır. Rilke, genç bir şaire yazdığı bir mektupta, yalnızlığın büyümesini bir çocuğun büyümesine benzetir ve yalnızlığın büyümesinin de çocuğun büyümesinde olduğu gibi bir sancı ve acı içinde gerçekleştiğini, şair için gerekli yalnızlığın da büyük ve içsel bir yalnızlık olduğunu belirtir. "Kendi içinde yürümek ve saatler boyunca kimselere rastlamamak... İşte erişilmesi gereken şey bizler için." Belki de bu tür bir yalnızlıktır ki "İkinci Yeni" dediğimiz şiir anlayışının temel dinamiğini oluşturur. Çünkü Rilke'ye göre de yalnız kişi için uzaklıklar, tüm ölçüler değişir ve dağın doruğundaki o insan gibi alışılmadık birtakım kuruntular, tuhaf birtakım duygular içte doğar.

'UZUN BİR YOLCULUĞUN ŞİİRİ'

Haydar Ergülen, Edip Cansever'in şiirinden söz ettiği bir yazısında, onunla aynı kan grubundan olan, yakın arkadaşı şair Turgut Uyar'la karşılaştırarak, şunları yazar: "Edip Cansever'in

“

Edip Cansever'in yalnızlığı, "kimsesizlik" ya da "tek başına olmak" anlamlarında bir yalnızlık değil, "bireyliğinin bilincine varmış olmak" tan, böylece geliştirdiği zengin iç dünya sayesinde "kendine yeterli olmak" tan kaynaklanan bir yalnızlıktır. Rilke, genç bir şaire yazdığı bir mektupta, yalnızlığın büyümesini bir çocuğun büyümesine benzetir ve yalnızlığın büyümesinin de çocuğun büyümesinde olduğu gibi bir sancı ve acı içinde gerçekleştiğini, şair için gerekli yalnızlığın da büyük ve içsel bir yalnızlık olduğunu belirtir.

şiiiri uzun bir yolculuğun şiiiridir, onun kadar uzun yola hüküm giymiş bir başka şair yoktur şiiirde, yarışmazlar ama sık sık Turgut Uyar'la mola yerlerinde karşılaşır. Küçük istasyonlarda, ıssız benzincilerde, şehirlerarası otobüslerin durduğu çay ve ihtiyaç tesislerinde ve kamyoncuların yalnızca durduğu, konakladığı değil, neredeyse yüzlerce yıldır oradalarmış gibi kök saldıkları, kalakaldıkları, evleriymiş gibi kendilerini attıkları kahve-lokanta karışımı mekanlarda karşılaşmışlardır sık sık bu uzun yolda.”

Türk şiiirinin modernleşme sürecinde deneysel ve yeni olanı sürekli uygulamaktan çekinmeyen, cesur deneylere giren Edip Cansever'in şiiir yelpazesinin iki ana renkte geliştiğini söyleyebiliriz: Dirlik Düzenlik (1954), Yerçekimli Karanfil (1957), Umutsuzlar Parkı (1958), Petrol (1959), Nerde Antigone (1961), Çağrılmayan Yakup (1966), Kirli Ağustos (1970) adlı kitaplarında yalnız insanın gündelik yaşamdaki halleri, durumlar, adeta toplumsal yaşamın kıyısında duran ve sanki “teğet geçen” bir tavır yansıyor. Bu kitaplarda yer alan birbirinden bağımsız, görece kısa olan şiiirlerde, özellikle ilk kitaplarda daha çok şiiirin araştırıldığı belli oluyor. Bu bağlamda Türk şiiiri için oldukça yeni diyebileceğimiz bir imge anlayışı, o zamana kadar şiiirsel değeri olmadığı düşünülen ama şimdi şiiirin sınırlarına çekilen nesnelere, ilginç durumlar göze çarpıyor. Sonrası Kalır (1974), Ben Ruhi Bey Nasılım (1976), Şairin Seyir Defteri (1980), Eylülün Sesiyle (1981), Bezik Oynayan Kadınlar (1982), İlkaz Şikayetçileri (1984), Oteller Kenti (1985) adlı kitaplarında, ölüm, tanrı, varoluş, yalnızlık, mutluluk, mutsuzluk, acı gibi kavram ve olgular tartışılıyor. Birey-toplum ilişkisi, insanın anlamı gibi sorunlar da bu kitaplarda tartışılan izlekler oluyor:

Yerçekimli Karanfil, Edip Cansever, 72 syf., Yapı Kredi Yayınları, 2017.

“Çiçek Sergicisi: Çünkü ben çiçekleri çok biçimli tutarım (...)
sanki ben hep onları yeniden yaratırım”

“Meyhane Garsonu: Orda yüz binlerce cinayeti ben/ve intiharını/
bir mutluluk gibi dışımda duyduğum”

“Kürk Tamircisi Yorgo: Çünkü insan yalnızken katettiği yollar-
dan/ Ne zaman geri dönse yeni bir haber getirir”

“Genelev Kadını: Sirtında eski bir ceket vardı/bir yerlerden sız-
mıştı sanki, gün ışığı gibiydi”

“Otel Katibi: Nemli bir havlunun yere bırakılması gibi/ çöker bir
iskemleye sonra”

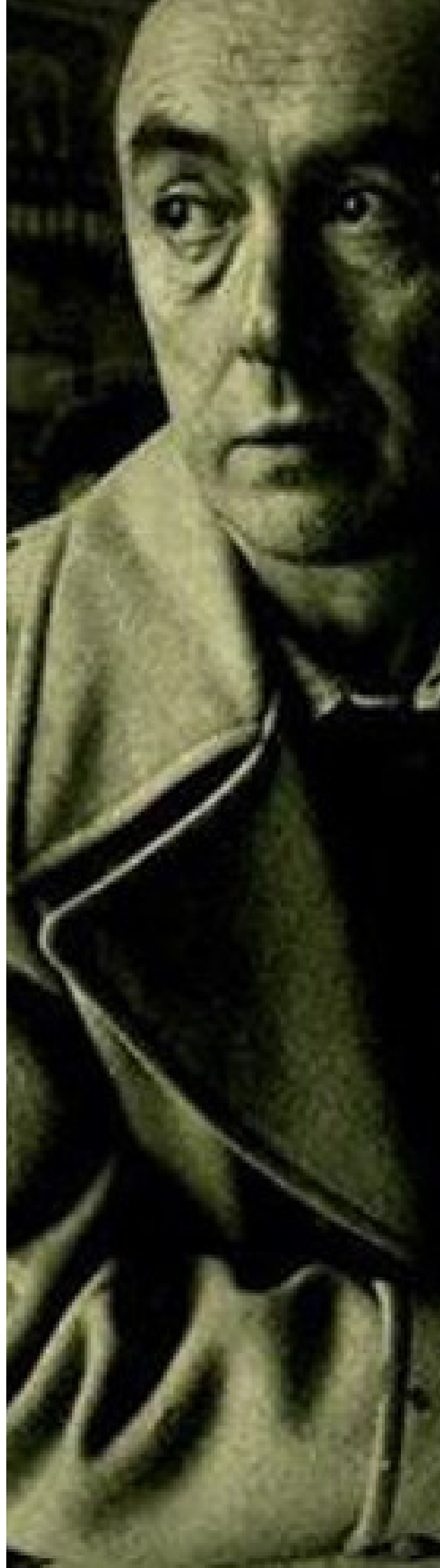
İkinci Yeni anlayışı, Edip Cansever'in toplam on altı şiiir kitabının belki de on üçünde (nedense Sonrası Kalır, Sevda ile Sevgi ve Eylülün Sesiyle adlı kitaplarında yer alan şiiirler, sanki İkinci Yeni anlayışının dışında tutulmuş gibi) son derece etkili oluyor. Bu etki en başta ölçü, uyak gibi formalist ilgilerden soyutlanma biçiminde kendini gösteriyor. Oldukça özgür gelişen metin dokusu, dilin amacının yine kendisi olarak belirmesinin sonucu oluyor.

Sözdizimsel sapmalar, ilk kez karşılaştığımız bağdaştırmalar ve bağlamsızlıklar da şiirsel metnin özgürce dokunmasında etkili oluyor. Düz mantık terkediliyor ve dil usa aykırı bir alana çekilerek şiire daha çok yaklaşıyor. Anlam yüzeyden alta, hatta derine çekilirken, zaman zaman unutulduğu ya da bilinçli olarak terkedildiği oluyor:

“Ey yetersiz el, ilkimiz, şaşkınlığımız
 Ağışın ne kadar beyaz
 Gökyüzün ne kadar anısız kaldığımız
 Akşamları sarı defterlerin, katalogların
 Alkolün ve soğuk örtülerin eli olmanın
 Kansız ve değişik ağrıldığı
 Yani hiçbir şeyin, öfkenin bile daha bir şey olmadığı
 Ey yetersiz el
 Ödemenin, sevişmenin, korkunun
 Soğudukça kararsız
 Ve çıplak, kara imleri stenoların
 Gibi bir bir döküldüğü, anlamsız
 ...”

Bu tutum İkinci Yeni anlayışıyla yazılan şiirlerin anlamsızlıkla suçlanmasına neden oluyor. Elbette buradaki suçlama nedeni olarak gösterilen “anlam”, daha çok alışlageldiği gibi, dilin, sözcüklerin kendi dışlarında başka anlam oluşumlarına hizmet eden araçlar olması isteğinden başka bir şey değildir. Bu geleneksel istek, şiirden anlamın kendisini sunmasını beklemektedir. Oysa İkinci Yeni anlayışıyla yazılan şiir, anlamın görsel tasarımı olan imgeler sunmaktadır. Bu durum, şiirsel anlam üretme açısından Türk şiiri için büyük bir olanaktır.

İkinci Yeni şiirinin düşünsel arka-planlarını genellikle varoluşçu düşünürlerin (özellikle J.P.Sartre, Heidegger) görüşlerinin oluşturduğunu öne süren Mustafa Çaldak, estetik arka-planlarını ise daha çok gerçeküstücülerin ve Dadacıların sanat anlayışlarının belirlediğini öne sürer. Bu nedenle İkinci Yeni şiirinin ana izleklerini insanın dünyadaki yabancılığı ve kökensel yalnızlığının daha derinden duyulmasıyla ortaya çıkan bunaltı, bunalım, kaygı ve ürküntü gibi kavramların oluşturduğunu belirtir. İkinci Yeni anlayışının sosyo-ekonomik ve tarihsel karşılığını belirlemeye çalışan Özdemir İnce ise İkinci Yeni'nin, Türk Cumhuriyet toplumunun iç çelişkilerinin (Doğu-Batı, devletçilik-kapitalizm, birey-toplum, vb.) belirginleşmeye başladığı, tüm kurumlarıyla sarsıldığı bir bunalım döneminin şiiri olduğunu vurgular ve toplumsal çelişki ve bunalımın bireyin varlığına, sanat alanına sıçraması olduğunu, bırakılmışlığa, sömürüye, kapkaççı ekonomik düzene, baskıya karşı bir başkaldırı olduğunu vurgular. Elbette burada İkinci Yeni şairlerinin politik mücadele vermek gibi bir

Devrim Dirlikyapan, Edip Cansever'in hem Eliot'tan etkilenerek hem de çoksesli bir şiire ulaşmak amacıyla benimsediği şiir anlayışının, öncelikle onun dünyaya bakışıyla örtüşmekte olduğunu öne sürer. Modern dünyada insanın gündelik edimlerini yerine getirirken kılıktan kılığa girdiğini, çeşitli rollere bölündüğünü düşünen Cansever'in, hep birilerine ya da bir şeylere uyum göstererek yaşadığımızı, bunun sonucunda ise giderek kişiliğimizi yitirdiğimizi vurguladığını belirtir.

misyon üstlendikleri anlaşılmalıdır. Sürrealizmin Batı'daki karşılığı, sanatçının aklın egemenliğine başkaldırarak bilincin özgür bırakılmasıdır. Bu nedenle, ülkemizdeki karşılığının, Özdemir İnce'nin öne sürdüğü koşullar olup olmadığı tartışılır. Gerçekten de İkinci Yeni şairlerinden Edip Cansever'in şiirlerinde, bilincin büyük ölçüde özgür bırakıldığı görülmektedir. Ama şiirine taşıdığı marjinal karakterlerin, oldukça anlamlı ve entelektüel göndermelerde bulduklarını da görürüz. Zaten Edip Cansever'in, şiir anlayışıyla ilgili olarak söylediklerinde de gerçekte İkinci Yeni şiirinin anlamsızlık peşinde olmadığını, şiirin evrensel insani bir işlev yerine getirdiğini savunduğunu, ama kimi dönemlerde (örneğin İkinci Yeni gibi deneysel dönemlerde) şiirin bu özelliğini hemen farketmeyebileceğimizi öne sürdüğünü görürüz : “Şiir, insani değerlerden, ölümsüz özlerden, yaşam koşullarından, çağını yansıtmaktan kopmazlığıyla da ‘somut bir olgudur’ Ama kimi dönemlerde şiirin bu niteliği fark edilmeyebilir. Dil zorluğu, soyut araçlar, yeni şiir öğeleri bir engel olarak dikilebilir karşımıza!”

Devrim Dirlikyapan, Edip Cansever'in hem Eliot'tan etkilenerek hem de çoksesli bir şiire ulaşmak amacıyla benimsediği şiir anlayışının, öncelikle onun dünyaya bakışıyla örtüşmekte olduğunu öne sürer. Modern dünyada insanın gündelik edimlerini yerine getirirken kılıktan kılığa girdiğini, çeşitli rollere bölündüğünü düşünen Cansever'in, hep birilerine ya da bir şeylere uyum göstererek yaşadığımızı, bunun sonucunda ise giderek kişiliğimizi yitirdiğimizi vurguladığını belirtir. Cansever'e göre, şiiri anlaticılara bölmek, yani dramatik bir şiire yönelmek, bu bölünmüş bireyin şiirde hakkıyla temsil edilmesini sağlar. Şiirlerinde tiyatronun, özellikle antik Yunan tiyatrosunun olanaklarından da yararlanan Edip Cansever, geliştirdiği imgesel şiir dilinde zaman-mekan ilişkisini alt üst ederek, adeta düşsel bir dil yaratır. Edip Cansever o kadar çok şiir yazmıştır ki, Cemal Süreya onun için yazdığı bir şiirinde şu dizelere yer verecektir:

Yeşil ipek gömleğinin yakası
Büyük zamana düşer.
Her şeyin fazlası zararlıdır ya,
Fazla şiirden öldü Edip Cansever.

Gerçekten de Edip Cansever bir şair olarak acaba “özgür” davranmayı, “disiplinsiz” davranmak olarak mı algıladığı için çok şiir yazdı? Acaba ürettiği şiirsel metinlerin gerektirdiği “demlenme” sürecini çok kısa mı tuttu ya da böyle bir süreci göz ardı mı etti? Edip Cansever'in “dağınık” lığı yoksa “dağınıklık” değil de bir “bilinçakışı tekniği” sorunu mu? Bilinçakışı tekniği, bir kurmaca metin olan romanda, ilk kez James Joyce'un Ulyses adlı romanında kullandığı bir tekniktir. Daha sonra yazarlar tarafın-

dan romanlarda ve öykülerde kullanılmıştır. Edip Cansever'in anlatımcı (narrative) şiirlerinde de bilinçakışına benzer bir anlatım biçimine sık sık rastlarız. Wallace Hildick'e göre bilinçakışı, bir olayın, karakterin zihninden geçen düşünceler, izlenimler ve duyularla anlatılması demektir. Bu düşüncelerin, izlenimlerin ve duyuların dile dönüşmeden önceki zihinsel denetimden geçmemiş haliyle anlatılması demektir. Yoğun heyecan (acı, mutluluk, özlem, düşkünlük vb) içindeki insanın düşünce ve duygu hızını anlatmak için başvurulan bir yöntemdir. Zaman-mekan ilişkisi deforme edilir ve cümlelerin özne-nesne ilişkisi saptırılarak kesik kesik ifadelerle okura çağrışımlar gönderilir. Anlatılan "şey", açık, kesin, sınırları belirlenmiş değildir. Neden-sonuç ilişkisi, bağlamı yaratacak bir mantıksal bütünlük yoktur ve düş gören birisinin konuşması gibidir. Bu tür bir yöntemin sürrealist anlayışa ters düştüğü de söylenemez. Edip Cansever'in şiirlerindeki şu dizeler örnek verilebilir: "Siz değil, o kadar ayrı gidiyor ki sizden", "Bir pencere sokağa girdi girecek", "Damları çiziyordur istemenin elleri", "Bir adam tıraşı uzar ellerimden", "Ne çıkar siz bizi anlamasınız da/Evet, siz bizi anlamasınız da ne çıkar/ Eh, yani ne çıkar siz bizi anlamasınız da.", "Ve hayaletler halinde yaz sürüleri"; "Bir de var nasıl bir ıslıkla tutturacaktım bunu", Ama Edip Cansever ne kadar "geleneksel anlam" dan uzak durursa dursun, ne kadar "mantık" dan kaçarsa kaçsın, aslında anlamın ta ortasında, mantığın ta göbeğindedir. Çünkü "Şairin Seyir Defteri" nde, imgeleminin ve kültürlenme kaynaklarının izlerini ele verir bir bakıma:

"NELER ALMALIYIM YANIMA

I

Öfke için: Marx, Lenin, vb.

Okumak için: Dostoyevski, Marquez, Sait Faik

-başkaca kim olabilir düşünmeli

Şirse, elbet

Akdeniz şairleri..."

1980-1981 yıllarında yazdığı şiirlerini içeren, "Eylülün Sesiyle" adlı kitabında yer alan şiirleri, gerçekten de bu kültürel arka planın bilinçlendirdiği bir şairi ele verir. 12 Eylül Askeri Darbesi, Edip Cansever'de "Eylülün Sesiyle" kitabıyla karşılık bulacaktır daha çok:

"...

Derim ki bir semti iyi tanımak kadar

İyi tanımalı dünyayı

Açın radyolarınızı: eylülün sesi

Bu dünyada can sıkıntısının bir başka anlamı var baylar.

..."

27 Ocak 1925’de, Paris’in 15.Grenelle Sokağı’ndaki Sürrealist Araştırmalar Bürosu’nda hazırlanan “Sürrealist Manifesto” nun altında imzası bulunan birçok Fransız şairden en az ikisi, Dadaist “uçukluk” la şiire başlayan Aragon ve Eluard’dı. Sürrealist manifestoyla bilinçaltına özgürlük talep eden, “düş” ün “hakiki (vérite)” gerçek (realite) olduğunu öne süren bu şairler, İspanya’da uzun yıllar süren faşizme karşı halkın başkaldırmasıyla, 2. Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle sürrealizmle ilişkilerini kestiler ve Paris’in Nazi-ler tarafından işgal edilmesiyle Fransız Direniş Hareketi’ni desteklemekle kalmayıp, ucu komünizme açılan düşünsel dalgalanmalar yaşadılar. Onların bu davranışı, elbette her yurtsever şairin davranışıydı. Bırakın bilinçaltını, bilinç üstünü bile özgürce yaşamak için önce insanın özgürce yaşadığı bir ülkesi olmalıydı. Nitekim Eluard, şu dizelerle başlayan ünlü “özgürlük” şiirini yazacaktır: “Okul defterlerime /Sırama ağaçlara/ Kumlar kar üstüne /Yazarım adını...”

İşte Edip Cansever’in Eylülün Sesiyle adlı kitabına, hatta Sonrası Kalır adlı kitabıyla başlayan dönemine bu bağlamda yaklaşmak gerekir. Daha sonra yayınlanan Bezik Oynayan Kadınlar adlı kitabı da aynı duyarlılığın ürünüdür. Bu kitapta yer alan “Manastırlı Hilmi Beye Mektuplar” adlı şiirlerin başlığını oluşturan “Manastırlı Hilmi Bey”, Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde İngilizlerin İstanbul’u işgal etmelerini Mustafa Kemal’e haber veren telgraf memuru Manastırlı Hamdi Bey’e gönderme yapmaktadır. Ama bu sefer şair halk adına faşist bir işgali haber vermektedir: “Susmanın su kenarındayız bu gün/Ne kadar sevgiyle konuşsak-konuşuyoruz da-/Korkuyoruz göz göze gelince Hilmi Bey/...”

Yani demem o ki dostlar (!), “Su Altında Kanat Çırpan Üveyik” adlı şiirlerin de şairi olan Edip Cansever, modern şiirimizin oluşmasına çok büyük katkılar sunmuş, yalnızlığı kör, tüketici ve marazi biçimde değil, üretken, aydınlatıcı biçimde şiire taşımış, işlemiş, Türkçeyi dibine kadar zorlamış, kullanmış bir şair. Belki de yazdığı şiirleri Turgut Uyar gibi temize çekmemiş, ilk elden yayınlamış, bu nedenle de bütün hatasıyla, günahıyla kendini okura sunmuş, gizlenmemiş bir şair.

“SU ALTINDA KANAT ÇIRPAN ÜVEYİK ...

Senin olsun şu eski mavzer
Biri armağan ettiydi babama
Okşadı sevdi yıllarca onu
Bir gün hiç konuşmadan
Uzattı verdi bana
İşine yarar mı bilmem
Bildiğim bir şey varsa
Mavzerle denenmek ister dağlar
Hüzünle değil
...”

Bezik Oynayan Kadınlar, Edip Cansever, 109 syf., Ada Yayınları, 1982.

Dünyanın 'hayhuy' içinde geçen ömrü ve Elif Sofya'nın şiiri

Elif Sofya'nın şiir kitabı 'hayhuy' okurla buluştu. Sofya, hayhuy'da insanlığın dünyayı getirdiği dünya halini uygarlıkla açıklayarak asıl suçlu olarak insanı ve insanın uygarlığını gösteriyor.

Kültür, sanat ve edebiyatın baştan beri belki de en önemli sorunu tekten örnekler dışında insan merkezli olması ve bunun ideolojisi haline gelmesidir. İnsan düşüncesinin yine baştan beri bu konuda düştüğü ve tartışma konusu olmaya çalıştığı ikileme rağmen böyledir. Buysa Giorgio Agamben'in umutsuzca ifade etmeye çalıştığı gibi insanın insanlığına geri dönmesini neredeyse imkânsız hale getirmekle kalmıyor böyle bir umut olsa bile bunun çok zaman alacağını çaresizce ve ısrarla belirtiyor.

Musa Yazıcı

Kaldı ki canlılar kadar olmasa da dünyanın mağdurlarının başında gelen ve zulüm gören çocuk/çocukluk insan merkezlilik ve onun ürettiği düzeni yaptığı erkeklik ve araçları sayesinde bir anda aynı dünyaya zulüm edenlerin en başına geçebiliyor. Buysa uygarlık ürünü şiiri bir anda uygarlığa karşı bir şey olarak algılamamızı kolaylaştırırken, şiir de uygarlığa karşı ve ona direnen bir şey haline gelebiliyor. Çocuk ve çocukluk imgesi ise yazılan şiiri beynelmilel bir eylem yapıyor.

Burada umutlu olmaya neden oluşturan ya da umutlu olmayı çağıran olgu ise insan merkezliliğe yönelik tartışma ve reddetme eğiliminin gelişmeye başlaması kadar ikisinin edebiyattaki ve hayattaki karşılığıdır. Bir bakıma canlıların insanların da dâhil olduğu insan merkezliliğe yönelik her alan ve düzlemdeki mücadelesi az da olsa kitleselleşme ve kendine biraz daha taraftar bulma eğilimi içine girerken bunun felsefede, edebiyatta ve daha özelde şiirde de karşılıkları ortaya çıkıyor. Elif Sofya'nın şiirlerini de bu temelde değerlendirmek mümkündür.

Elif Sofya baştan beri düşünce olarak insan merkezliliği şiirinin karşısına almış ve bu noktada hayvanların, başka bir deyişle bütün canlıların tarafında olduğunu daha ilk şiirlerinde düşünce olarak belirtmiş ve şiirleriyle ortaya koymuştu. Düşünce diyoruz çünkü Elif Sofya'nın şiirleri baştan beri hayatla kurduğu ilişkiye rağmen daha çok düşünce yana bir çizginin sonucu olarak algılanmaya açıktır. Ne var ki bu tür sorunlara rağmen insan merkezli bugün karşısında yazılan her satırın, dizinin çok fazla önemi ve anlamı var. Elif Sofya'nın şimdilik son kitabı "hayhuy"la dünyanın tarafında yer alan dize ve şiirlerine yenilerini eklediğini yazabiliriz. (YKY, Ocak 2019)

'HAYHUY İÇİNDE GEÇEN BİR HAYAT'

Elif Sofya öyle çoğu zaman amaçsızca ve anlamsızca yaşanıp geçildiği düşünülmeye mümkün ve gerçekten de hayhuy içinde geçen bir hayattan söz ederken içi hiçbir zaman doldurulmamış "insanlık dışı" nı teşhir ve ifşa ederek tam bir ironiyle aslında her şeyin insanlar arasında geçtiğini, yani her şeyi insanların yaptığını belirterek insan merkezli düşüncenin o pornografisini sefaletini daha kitabının başında mahkûm ederek başlıyor.

Bunun yanı sıra ilk şiirde insan merkezliliğin araçlarından biri olan devleti ve devlet karşısında çocukluğu tartışma konusu ediyor. Çünkü insan merkezli dünya aynı dünyayla daha çok her şeyi baştan nesne haline getiren araç, alet ve edevatlarla teknik bir ilişki kurduğu ve bu temelde otorite ve devlet eliyle düzenlediği için dünya tartışmasının da otorite ve devletten başlaması gerekiyor.

Kaldı ki canlılar kadar olmasa da dünyanın mağdurlarının başında gelen ve zulüm gören çocuk/çocukluk insan merkezlilik ve onun ürettiği düzeni yaptığı erkeklik ve araçları sayesinde bir anda aynı dünyaya zulüm edenlerin en başına geçebiliyor. Buysa uygarlık ürünü şiiri bir anda uygarlığa karşı bir şey olarak algılamamızı kolaylaştırırken, şiir de uygarlığa karşı ve ona direnen bir şey haline gelebiliyor. Çocuk ve çocukluk imgesi ise yazılan şiiri beynelmilel bir eylem yapıyor. "Bana sesleriyle

yürüyen/darbeli, dişli, hırt otoritenin/ Askerleriyle gelin/Onları on kez gömelim erkekliklerine”, “Eğilsin erklerin dik başlı gövdesi”.

İnsan merkezliliği baştan reddeden bir tavrın karşısına ilk alacak olduğu yer yaşadığı/yaşamak zorunda kaldığı şehirdir. Çünkü şehir bir yandan insanın kapatılma mekânı hatta hapishanesi haline gelirken bir yandan da insanlar ve başka canlılar şehrin dışına, kenarlarına sürülmekte, onlar da periferide oluşturdıkları gettolarda yaşamaya çalışmaktadır. Üstelik bu dünya birlikte yaşamaya ve olmaya izin vermeyecek ölçüde fazlasıyla teknolojik ve otoriter bir dünyadır. Bu noktada periferide yaşayan insanlar ile ormanlara sürülmüş binlerce köpeğin daha başka canlının, John Berger'e başvurarak belirtirsek, hapishane arkadaşı olması bir yana ve bunun da aynı kaderi yaşamak zorunda kalan canlılar arasında yine insana karşı duygusal bir ittifaka ve ortak mücadeleye dönüşmesi kaçınılmazdır.

'YALNIZCA İNSANA YÖNELİK MÜCADELE'

Tarih etimize bir bıçak gibi batıp da kemiğe kadar dayanırken hatta onu da delip geçerken şairin “Ağaçkakan inadı Pitbull öfkesiyle doluyum” dizesi kuşkusuz burada belirtilmek istenen mücadele arzusunu ifade etmede fazlasıyla başarılıdır ama asıl bilmemiz gereken bu mücadelenin yalnızca ve yalnızca insana yönelik olacaktır/olmasıdır.

Buysa sonradan dünyaya dâhil olan ve dünyayı kendi düzeni haline getirmek için her şeyi yapan/yapabilen insandan dünyanın kurtulmasını istemeye kadar gitmek/varmak zorundadır. “İşte bundan ben/Çok sıkılıyorum insanî şeylerden” dedikten sonra insanın dünya için nihai arzusu da çoktan şiir olmuş ve sıraya girmiştir: “Yok olabilecekse, olabilirse insan'lık/ Ben buraya kadar okuyacağım dünyayı”

Ütopya, rüyadır ya da arzudur ama şu günlerde yaşadığımız coğrafyada ve dünyada otorite ve kapitalizm temelli saldırganlığını ve acımasızlığını tek bir ilişki biçimi haline getirmiş insan merkezlilik ve dünyaya kasteden eylemleri karşısında “Bak dünya ne güzel oluyor/Toprakta tahakküm/Hayvanda eyer kalkınca” ,”Tüketim toplumuna dik duruyor/bütün otlar” gibi dizeler insanatın ve hayvanatın beynelmilel akrabalığının tek isteğidir.

Canlıların tarafında yer almış azlık/azınlık insanlar bir yandan Kazdağlarına ve daha başka yerlere, göllere, ırmaklara bütün canlılar için yürürken, bir kısmı da atın, eşeğin, katırın sırtındaki eyeri, kolanı, palanı çözüp, ağzındaki gemi, sırtındaki koşumu çıkarıp insanın canlıların sırtına yüklediği kurtarmak

Tarih etimize bir bıçak gibi batıp da kemiğe kadar dayanırken hatta onu da delip geçerken şairin “Ağaçkakan inadı Pitbull öfkesiyle doluyum” dizesi kuşkusuz burada belirtilmek istenen mücadele arzusunu ifade etmede fazlasıyla başarılıdır ama asıl bilmemiz gereken bu mücadelenin yalnızca ve yalnızca insana yönelik olacaktır/olmasıdır.

için aralarına karışmış hayvanlarla birlikte şehrin sokaklarını bağıra çağıra dolanıyor. Elif Sofya'nın şiirleri tam da bu canlıların ortak mücadelesinin sonunu görüyor, gösteriyor, müjdesini veriyor: "Atlar, hep nalsız ve efendisiz/Koşuyor göğsümüzdeki düzlükte" Uygarlığın yıkımını söylüyor şarkılar.

Elif Sofya hayhuy'da insanlığın dünyayı getirdiği vahim durumu yani dünya halini uygarlıkla açıklıyor. Asıl suçlu olarak insan ve onun uygarlığını gösteriyor ve ısrarla bunu söylüyor. Bunun karşısında ise özne olarak hayvanlığı ev edindiğini de ısrarla belirtiyor. Kuşkusuz insanın hayvanlığı ev edinmesi onun avlanmayı öğrenmezden önceki ve hiçbir canlıya zarar vermeden, hiçbir canlıya tahakküm uygulamadan, ona karşı egemenliğini ilan etmeden birlikte yaşanan hayata dönme ve tekrardan yaşama arzusunu muhakkak içerir.

Nasıl bir dünyadır bu? Onu da yine bize Elif Sofya söylüyor: "Ama sular akıyor/Kuşlardan yumurta/Yumurtalardan kuşların ağrısı çatlıyor/Bu büyüktür insanlığını kendini büyütmesinden"

Elif Sofya'nın hayhuy'da bize şiir edip anlattıkları uzun zamandır hiç de yabancı olmadığı tersine her geçen gün daha fazla tanıdığı olduğumuz şeyler. İnsan merkezli bir dünya anlayışı ve onun dünyayı kasteden eylemleri birlikte yaşadığımız dünyayı her geçen daha fazla başta insan olmayan canlılar olmak üzere bütün canlılar için geri dönülmez bir biçimde yaşanılmaz hale getiriyor, bir bir, kitlesel bir şekilde öldürüyor.

Bunun karşısında ihtiyacımız olansa daha az insan merkezli metaforlardan başkası değildir. Elif Sofya şiirleriyle bunu yapmakla kalmıyor ve bize de hatırlatıyor.

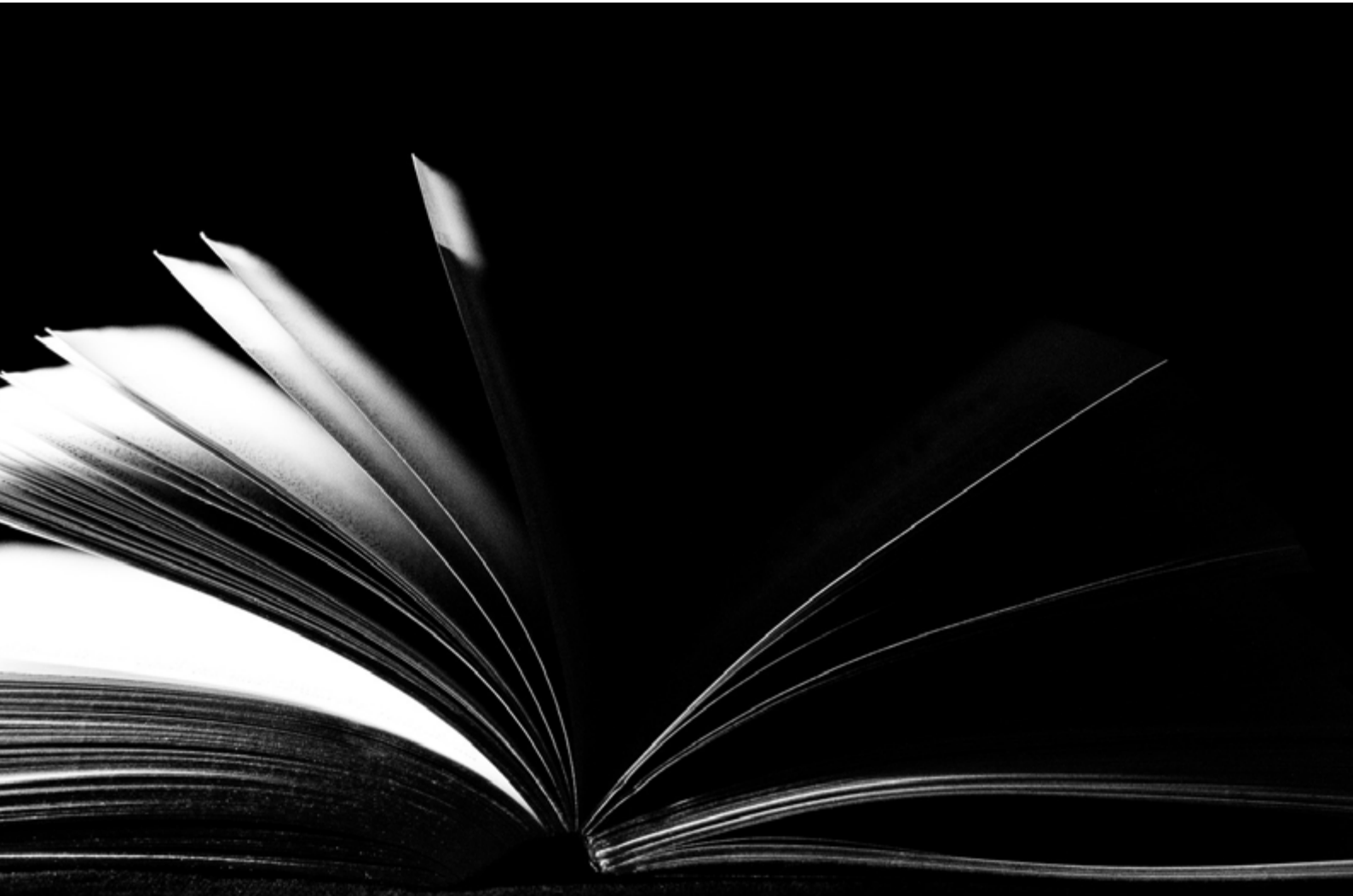

hayhuy, Elif Sofya, 96 syf., Yapı Kredi Yayınları, 2019.

Lenguistik dramın yazarından Kürtçe'nin etimolojik sözlüğü

Ali Husein Kerim'in Kürtçenin Etimolojik Sözlüğü kitabı Ar Yayınları tarafından yayımlandı. Çalışmalarının sürekliliği için maddi desteğe ihtiyaç olduğunu belirten yazar, insan belleğinin, dilin, sözcüklerin izini sürerek, kişinin en samimi, en umutlu varlığını ezen bütün erklere karşı, çalışmalarını derinleştirip cevap oluyor...

Deniz Mahabad

“

Yazar çalışma alanını zaman olarak “Şu anda benim yapmış olduğum veya yapmakta olduğum çalışmalar, başka coğrafyalarda aydınlar tarafından onlarca hatta yüzlerce yıl önce yapılmış ve yapılıyor” şeklinde konumlandırırken bir geç kalınmışlığa gönderme yapıyor.

İnsanın varoluşu ve kimliği, sahip olduğu dile bağlıdır. Kendini ifade etme ve bir topluluğa dâhil olabilme, dil vasıtasıyla gerçekleşebilmektedir. Bununla birlikte dil olgusu, özellikle devletleşmemiş toplumlarda çatışmalara ve başkaldırlara neden olduğu gibi sömürü aracı olarak da kullanılmaktadır. Bu nedenle sadece arkaik zeminlerde yer edinen, yok olmanın eşiğine getirilen dillerin, varlıklarını devam ettirebilmeleri için gerçek, çoğulcu ve çözümcü bir demokrasinin yapılanması gerekmektedir. Yok sayılan ve çeşitli baskılara maruz kalan dillerden biri de Kürtçedir.

Diller de canlı organizmalar gibidir, özgür bir ortamda kullanıldıkça gelişir ve doğurganlaşır. Kürt dili, tarihin ve uygarlığın en eski dillerinden olması dolayısıyla tüm yasaklara ve yok edilme politikalarına direnerek varlığını koruyabilmiştir. Bu anlamda dilbilim çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Dilsel çalışmalar, disiplin ve geniş çaplı araştırma isteyen alanlardır. Bu alanda çalışma yapanlar da oldukça azdır. Uzun yıllardır Romanya’da yaşayan Ali Husein Kerim’in Mayıs 2019’da çıkan yeni kitabı Kürtçenin Etimolojik Sözlüğü (Karşılaştırmalı) bu anlamda önemli çalışmalardan biri sayılabilir.

Ali Husein Kerim, doğduğu coğrafyanın bütün kırılmalarına, sömürüsüne ve katline rağmen tutkuyla çalışmalarına devam eden ve kültürel mücadelenin gerekliliğine olan inancını yaptığı çalışmalarla kanıtlayan aydınlardan. Ezilen toplumların varlığını koruyabilmesi ve özgürleşmesi için kendi dilleri ve kültürleriyle yaşaması gerekmektedir. Çünkü anadiliyle bağı kopan insan kendine yabancılaşır, özne olmaktan çıkıp nesneleşir, şeyleşir!

ANA DİLDE EĞİTİM ALAMAMANIN SONUCU DİLSEL VE KÜLTÜREL TRAVMADIR

Yazar çalışma alanını zaman olarak “Şu anda benim yapmış olduğum veya yapmakta olduğum çalışmalar, başka coğrafyalarda aydınlar tarafından onlarca hatta yüzlerce yıl önce yapılmış ve yapılıyor” şeklinde konumlandırırken bir geç kalınmışlığa gönderme yapıyor. Bunun yanı sıra Kürdistan coğrafyasında kültürel çalışmaların engellerle karşılaşmasına, tahrif edilmesine ve sömürülmesine dair ise şunları söylüyor: “Bizim coğrafyada bu tarz çalışmalar gecikmeli olarak yapılmış olsa da sonuçta var olan bir şeyin yeniden dillendirilmesi, tarihi hafıza kapaklarının yeniden açılması gerekiyor. Ülkemizdeki siyasal, sosyal ve kültürel gelişmeler öylesine karmaşıklaşmış ki, neyin nereden ve nasıl geldiğini, kime ait olduğunu kestirmek zordur. Çünkü kendimize ait olan şeylere bile yabancılaşmışız. Ülkemizin adı gibi dil ve kültürümüz de çalınmış, tahrif edilmiş ve yasaklanmıştır.” Aslında çoğumuzun geçmişte ve bugün tanık olduğu trajediyi özetleyen görüşün temelinde eğitim problemi yer almaktadır. Kürdistan coğrafyasında ana dilde eğitim alamamanın sonucu dilsel ve kültürel travmadır. Bunun içindir ki, baskı altında olan

“

Benzerlerini ehlileştiren ve öldüren, yaptıklarını egemen bir duyguyla zaferleştiren ülkelerde yaşamak zordur; geçmişlerinde var olan mitsel kalıntılar, gelenekler, görenekler üzerine yaşamlarını sürdürseler de eril iktidarların kültürel istilası, ezilenin artık istila edenin gözüyle yaşadığına kanıttır. Yazarın yıllardır diasporada yaşaması, çalışmalarında aksaklıklara neden olsa da doğduğu coğrafya ve kültürüyle olan bağını şah damarından yakın tuttuğu aşikâr.

yasaklı dille stranlara sıkıca sarılarak bağ kurulmakta, öz benliğe saygı ise Kürtçe isimlerde anlamını bulmaktadır.

Husein Kerim, insanlık mirasının izlerini takip ettiği yolu şöyle açıklıyor: “İbni Haldun ‘Coğrafya kaderdir’ diye belirtmiştir. Böyle bir durumda benim makus kaderim de kırılmış, yaralı ve bitap düşmüş ülkemin coğrafyasına göre belirlenmiştir. Ben de, ‘kırılmışı perçimleyip birleştirmek’, ‘yaralıyı tedavi etmek’, ‘bitap düşmüşü dinlendirip güçlendirmek’ için bir şeyler yapmak zorundaydım. Elma artı armut, eşittir hepsi ayvadır çarpıklığına son vermek gerektiğine inandım ve işe kelimelerin izini sürmekle başladım.” İnsan belleğinin sözcükler aracılığıyla izini süren Husein Kerim, toplumun umudunu ezen bütün erklere karşı çalışmalarını sürdürmeye devam ediyor. Bu konudaki görüşlerini ise şu sözlerle dile getiriyor: “Halkımız için çok önemli -hatta en önemli- bir özgürleşme mevzisi olduğunu kavradım. Halk olmanın olmazsa olmazı; özgürlüğün ilk adımı olduğu gibi dilimizi esaretten kurtarmakla başlar.”

SÖMÜRGENİN MADDİ YÖNÜ SÖMÜRÜ VE TALANI ESAS ALIR

Bireyleri tarihleriyle kopuk, yalıtılmış bir hale getiren nedenleri ve sömürge psikolojisine dair düşüncelerini sorduğumuzda ilk olarak sömürüyü “insan emeğinden azami derecede yararlanma olayı” olarak gördüğünü belirtiyor. Sömürge hakkındaki görüşlerinin devamı ise şu şekilde: “Sömürgenin maddi yönünün sömürü ve talanı esas aldığı muhakkaktır. Manevi yönü ise kendi milletinin üstün ırk olduğunu kabul ettirmesidir. Bunu hem millete benimsetir ve hem de sömürgeleştirdikleri ülke halkına da kabul ettirmeye çalışırlar. İşte bugün Kürtlerde var olan gerçeklik buna örnektir. “Bir Türk cihana bedeldir!”, “Ne mutlu Türküm diyene!” vs. gibi söylemlerle Türklere ırkçılık benimsetilirken, “Kürtler devlet olamaz”, “Kürtler kendi aralarında birleşemez”, “Hz. Muhammed birleşmesinler diye Kürtleri lanetlemiş”, “Kürtçe bilim ve edebiyat dili olamaz!...” Bu söylemlerden yola çıkan yazar, dayatmalar ve inkâr yoluyla Anadolu toplumlarının genel anlamda uğradığı kültürel yok oluşun nedenlerine değiniyor.

Benzerlerini ehlileştiren ve öldüren, yaptıklarını egemen bir duyguyla zaferleştiren ülkelerde yaşamak zordur; geçmişlerinde var olan mitsel kalıntılar, gelenekler, görenekler üzerine yaşamlarını sürdürseler de eril iktidarların kültürel istilası, ezilenin artık istila edenin gözüyle yaşadığına kanıttır. Yazarın yıllardır diasporada yaşaması, çalışmalarında aksaklıklara neden olsa da doğduğu coğrafya ve kültürüyle olan bağını şah damarından yakın tuttuğu aşikâr. Kültürel sömürüden kaynaklanan olayları “Kürt diye bir şey yoktur”, “Kürtler Türktür”, “Türkçe konuş, çok konuş” gibi çeşitli söylemlerle örneklendiren Ali Husein, bu asılsız söylemlerin devlet eliyle nasıl şekillendiğini de anlatıyor.

“

Devleti, dilin gelişimi açısından havza olarak algılasak insanların bireysel çabaları sayesinde dilin kaybolmayacağı söylenebilir. Fakat devletin yokluğu, dilin kaybına neden olmamalıdır. Bu bağlamda yazar, “Kürtçeğe ağırlık vermenin faydası yok” demenin iyi bir düşünce olmadığını ısrarla vurguluyor: “Çünkü bunu savunmak ve yapmakla ruhsal intihar yapılmış sayılır. Fiziksel intihar bireylerin kaybına, ruhsal intihar ise bir bütün olarak halkın yok oluşuna neden olur.

Psikolojik açıdan aşağılanmış olan milyonlarca Kürt’ten bazıları, “kraldan daha kralcı” olarak azgın sömürgeci egemenlerin eline su dökmüştür. Kürt oldukları söylenen “İnönü, Ecevit, Cemal Gürsel, Turgut Özal, yüzlerce çete ve korucu başı vb. yöneticileri bu durumun misalleridir.” Yazar, kültürel değerlerinin kaybolması noktasında herhangi bir endişe duymayan ve bulunduğu konum itibarıyla özünü tahrif eden bireylerin tipik örneklerini verirken Kürtlerin durumunu sadece bir sömürge halkının psikolojisi ile izah etmenin yeterli olmadığını, Türklerin de psikolojik olarak bir şekilde bu sürece dâhil olduğunu açıklıyor.

DEVLETLE TOPLUMUN DİLİ AYNI DEĞİLDİR

Uygarlığın gelişimi dile sıkı biçimde bağlıdır. İnsanların dil olgusunu üstünlük aracı olarak görmesi, 18. yüzyıl ve sonrasında dilin siyasî amaçlarla kullanılmasına neden olmuştur. Bu süreç milliyetçilik/ulus hareketleriyle paralel zamanlara denk gelmiştir. Elbette dilin kültürle olan bağı hep güçlü kalmıştır ancak dilin devlet ve toplum açısından farklı algılandığını belirten Ali Husein: “Devletle toplumun dili aynı değildir. Devletin dili hukuk, tıp, coğrafya, vb. konuları kapsar. Kürt, Türk, Arap, Fars hatta İngiliz halkları devlet dilini avukat, hakim, savcı, profesör, imam veya rahip gibi araçlardan öğrenir. Hatta onlar bile tam olarak bilmezler, ancak ihtiyaç olduğunda bu hususta hazırlanmış kitaplara müracaat ederler. Halkın dili ise esas olandır. Bu bakımdan hukuk, bilim, tıp vb. dili de yani devletin dilini de dışlamamak koşuluyla halkın dilini esas almak gerekir.” diyerek halk dilinin önemini vurgulamaktadır.

RUHSAL İNTİHAR BİR BÜTÜN OLARAK HALKIN YOK OLUŞUNA NEDEN OLUR

Devleti, dilin gelişimi açısından havza olarak algılasak insanların bireysel çabaları sayesinde dilin kaybolmayacağı söylenebilir. Fakat devletin yokluğu, dilin kaybına neden olmamalıdır. Bu bağlamda yazar, “Kürtçeğe ağırlık vermenin faydası yok” demenin iyi bir düşünce olmadığını ısrarla vurguluyor: “Çünkü bunu savunmak ve yapmakla ruhsal intihar yapılmış sayılır. Fiziksel intihar bireylerin kaybına, ruhsal intihar ise bir bütün olarak halkın yok oluşuna neden olur. Dil bağımsızlığın sembolü olmaktan da öte bir şeydir. Çünkü bağımsız olup da birden çok dil konuşan ülkeler vardır. Dil insan olmanın sembolüdür diyebiliriz. Daha net olarak söylemek gerekirse dil hem hafıza ve hem de metafordur.”

Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze “teklik” düşüncesi birçok alanda baskın olmuştur. Öyle ki Mezopotamya’da/Kürdistan’da doğal ve beşeri yapılara “dağa, taşta, köye, caddeye” “tek dil”in dayattığı sözcükler yazılmış ve yazılmaya devam

edilmektedir. “Tek dilli” coğrafyalarda diğer dillerin varlığının devam etmesinin devletin bütünlüğünü riske edeceği, farklılıklar arasında düşmanlaşmayı beraberinde getireceği yargısı, egemen dilin güdümünde olmayan her dilin “sorun” yaratacağı gerekçeyle ortadan kaldırılması düşüncesini doğurmaktadır. Bütün bu durumları ve yaşanmışlıkları dikkate alan yazar: “Kürt dili ve kültürünü yok sayarak, yasaklayarak hatta kendisininmiş gibi tanıtan iktidarlar üstünlük tasarlarlar. Yani kendi zayıf ve cılız kültürel oluşumunu güçlendirmek için güçlü olanı kendisininmiş gibi gösterir. ‘Bu doğru değildir’ diyenleri ise kanla ve barutla susturur. Şöyle ki, her ülkede olduğu gibi sömürge ülkelerde de ‘ihtiyaçlar hiyerarşisi’ denilen bir olay var, Kürtlerin de ha keza öyle” demektedir.

Dil; toplumun dilbilimcileri, aydınları, yazarları ve tarihçileriyle gelişme kat eder. Dolayısıyla her birey ait olduğu toplumun kültürel değerlerini yaşamın gerekliliği ve sürekliliği açısından temel referans noktası olarak görmelidir. Çünkü egemen dillerle kendini var edenler, sömürge psikolojisinin en belirgin halini yaşamaktadırlar. Bu açıdan aydınlara, yazarlara ve dilbilimcilere çok görev düşmektedir. Bu noktada bütün siyasi baskılara rağmen çalışmalarından ödün vermeyen ve Kürtçe adına yaptığı çalışmalarıyla dikkat çeken isimlerden biri Celadet Ali Bedirhan. 1932’de Celadet’in çıkardığı “Hawar” dergisinin Kürt edebiyatında ayrı bir yeri vardır. Daha da eskiye gidilirse Miqtad Mithat Bedirhan’ın 1898’de Kahire’de çıkardığı “Kürdistan” gazetesi gibi çalışmaları, Feqiyé Teyran, Melayı Ciziri, Ehmede Xanileri hatırlamakta ve gerçek özü hissetmekte umut vardır.

Kürtçe adına çalışanlar hakkında Kerim’in düşünceleri şöyle: “Kürt aydın ve yazarları da Kürt halkının ‘ihtiyaçlar hiyerarşisi’ temelinde yazmak ve yazdıklarını topluma ulaştırmak zorundadırlar. Kürtlerin ‘ihtiyaçlar hiyerarşi’ o kadar uzun bir meseledir ki, bundan sonra bile onlarca yıllık araştırmalar gerektirir. Dil, edebiyat, tarih, kültür vb. çalışmalar ‘ihtiyaçlar hiyerarşisi’nin eşik taşlarıdır denilebilir. Yurtsever, demokrat veya liberal yazar veya çizerler gerçeğin arayıcılarıdır. Bunlardan naçizane birisi olarak ben de gerçeğin arayışını yaptım ve bazı isabetli şeyler tespit ederek doğruya ve haklıya hizmet etmeye çalıştım. Kürtçenin Etimolojisi Sözlüğü – Karşılaştırmalı kitabım bunun bariz bir örneğidir.”

Kürt diline dair yapılan çalışmaların yetersizliği ve lokalle sınırlı kalmasının birçok nedeni var. Çoğunlukla kabul edilen neden devletsizliktir, ancak Ali Husein’e göre bu neden tek başına ciddi bir gerekçe değildir. Çünkü güneyde bulunan Kürdistan’da dahi dil üzerine çalışmalar yapılmamakta ya da planlı bir şekilde engellenmektedir. Yazara göre “Güney parçasının Kürtçe konusunda ilk atacağı adım, tercübe aktarımını sağlama çalışmaları olmalıdır.” Kürt dili adına yapılan az sayıda çalışmanın bir kısmı

“

Kürt diline dair yapılan çalışmaların yetersizliği ve lokalle sınırlı kalmasının birçok nedeni var. Çoğunlukla kabul edilen neden devletsizliktir, ancak Ali Husein’e göre bu neden tek başına ciddi bir gerekçe değildir. Çünkü güneyde bulunan Kürdistan’da dahi dil üzerine çalışmalar yapılmamakta ya da planlı bir şekilde engellenmektedir.

yabancılara aittir. Ancak bu çalışmaların da Kürtçe/Kürtlere aktarımı yetersiz kalmaktadır. Yazar, önemli çalışmaları sunumlar yoluyla Kürt dili meraklılarına anlattıklarını, bunların Kürdistan'daki yasağcı zihniyeti ve katı inkârcılığı aşabilecek gücü bulamadıklarını ancak Avrupa'ya göç eden Kürt aydınlarının çalışmalarından Kürt halkını haberdar ettiklerini belirtiyor.

Ali Kerim'in Kürtçenin Etimolojik Sözlüğü (Karşılaştırmalı) eserinin hazırlanması için uzun zamana, bilimsel kaynaklara, maddi desteğe ve çok sayıda uzmana ihtiyaç duyduğunu söyleyebiliriz. Bu tarz çalışmalar için devletlerin ilgili kurumları dev harcamalar yapmayı esirgemeseler de Kürt araştırmacıların böyle bir imkânı olmamaktadır. Bu noktada "devletin olmayışı" en önemli neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte çoğu Kürt aydınının ve sanatçının neden kör, yetersiz ve birbirine desteksiz kaldığı merak konusu.

KELİMELERİN KÖKENİNE İNDİĞİNİZDE ZORLAYICI KOŞULLARA SAHİP OLDUĞUNU HİSSEDERSİNİZ

Bir eseri hazırlamak için zamana ve entelektüel birikime ihtiyaç vardır. Ali Kerim de "Roman yazarlar bile kitapta geçen olayların akışını az da olsa araştırma temelinde yaparlar. Peki dil, tarih veya bilimsel çalışmalar nasıl olabilir? Bunlar ayrı şeylerdir. Ne eğitim bakanlığınız, ne üniversiteniz ve ne de akademiniz var, Kürdistan'da ve diasporada her şey aşırı derecede siyasete endeksli olarak yürütülüyor ve çalışmalarınıza sponsorluk edecek kimse bulamıyorsunuz. Özgürlük için oluk oluk akan kanın bedeli olan kazanımlardan ancak "yaranmacılar" faydalanıyor. Yaranmacıdan aydın ve araştırmacı olunmaz ortaya çıkaracakları şeyler kalitesiz ya da tekrardan ibarettir" diyerek Kürt dili ve tarihi hakkında birçok eksikliğin olmasından duyduğu rahatsızlığı dile getiriyor. Bu rahatsız edici koşulları şu şekilde örneklendiriyor: "Örneğin, daha doğru dürüst olarak Kürtçenin ergatifiği üzerine her hangi bir çalışma yapılmamıştır. Şimdiye kadar bu durum çok sınırlı bir özne ve nesne dönüşümleri ile izah edilmeye çalışılmıştır. Bu sorununda bir an önce haledilmesi gerekir." Günümüzde olumlu olarak görülen çok sayıda Kürtçe dilbilgisi ve konuşma kılavuzlarının yayımlanmasında iki önemli yanılmanın olduğunu söyleyen yazar, bunların ya eskinin tekrarı ya da yöresel düzeyde kaldığını açıklıyor. Etimolojik bir sözlük hazırlamanın çok daha farklı bir boyut olduğu aşikârdır. Çünkü Ali Kerim'in ifadesiyle "Kelimelerin kökenine indiğinizde, orada atalarınızı, akrabalarınızı, eski ve yeni komşularınızı, kendinizi görürsünüz ve bunun çok katmanlı, zorlayıcı koşullara sahip olduğunu hissedersiniz."

Çalışmalarının sürekliliği için maddi desteğe ihtiyaç olduğunu belirten yazar, hiçbir kurumdan destek almadan, kendi öz

emeğiyle bir şeyler yaratmanın zor(unlu)luğunu da dile getiriyor. Kitabın yazılması, basılması için maddiyatın gerekli olduğunu biliyoruz ancak yazarın belirttiği koşullar ayrıca harcanan emeğin ne boyutlarda olduğunu göstergesi: “Şahsi ihtiyaçlarımı kısararak, ve ailemin ihtiyaçlarını asgari düzeye indirgeyerek yapabiliyorum. Sonra, kitapları alıp ‘bu festival senin, o gece benim’ diyerek kendim satıyorum. Böylece elde ettiğim birkaç kuruşla bir kitap daha yazabilme olanağını elde etmiş oluyorum. Onlarca kitabın içerisinde Türkiye’de sadece iki kitabım yayımlandı. Doğal olarak bundan maddi çıkar gözetmiyorum, diasporada olduğum için zaten her şey kontrolüm dışındadır.”

Dili sadece bir konuşma aracı olarak değerlendirmenin yanlışlığını anlatan yazar, Kürtlerin, Paleolitik Çağ’dan günümüze kadar olan tecrübelerinin görsel ve daha sonraları yazısal duyurularla gelecek nesillere aktarılmasına değinirken insanların kendilerini ait hissettikleri etnisitenin belirlenmesinde dil olgusunun önemine de vurgu yapıyor.

HER SÖZLÜK BİR MEDENİYETİ TEMSİL EDER

Dünya dillerinin birbirinden bağımsız olmadığını, birbirleriyle olan etkileşimleri neticesinde varlıklarını sürdürebildiklerini biliyoruz. Bu konuda Husein Kerim de “Herhangi bir dilin etimolojik sözlüğü hazırlandığında sadece o dili bilmek yeterli değildir. O dilin ortaya çıkmasını sağlayan tüm toplumsal bileşimlerinin de araştırılması gerekiyor. Her sözlük bir medeniyeti temsil eder. Etimolojik sözlükler ise o medeniyetin nerede ve nasıl ortaya çıktığını araştırır. Bu durumda dillerin tamamen bağımsız oluşundan söz edilebilir mi?” sorusuyla dillerin etkileşimini irdeliyor.

Kürtlerin sosyal, ekonomik, kültürel ve düşünsel alanlarda önemli mesafeler katettiğiyle ilgili açıklamalar yapan yazar, aşağıdaki bazı sözcükleri örnek olarak veriyor:

nêçîrvan: avcı, şivan: çoban, bêrivan: sağımçı
cotkar: çiftçi, hesinkar: demirci, kârker: işçi
behremend: yetenekli, hunermend: sanatçı, dewlemend: zengin

Yukarıdaki sözcükler ve karşılıkları dikkatlice incelendiğinde Kürt toplumunun sanattan çiftçiliğe kadar yaşamının sözcüklerde nasıl yer edindiğini görebiliyoruz. Yazarın verdiği örnekler birçok konuya ışık tutması açısından son derece önemlidir: “Çünkü bir uygarlığın gelişim seyrini ifade etmektedirler. Sonu -van ile biten ve mesleki kelimeler avcılık ve çobancılık dönemine aittir. Sonu -kar/-ker ile biten sözcükler yerleşik hayata geçişi ifade ederler. Bu tür kelimeler tarım ve madenciliğin yapıldığı döneme aittirler. Sonu -mend ile bitenler ise kültürel yoğunlaşmayı, entelektüel birikimi ve sermaye birikiminin

“

Dili sadece bir konuşma aracı olarak değerlendirmenin yanlışlığını anlatan yazar, Kürtlerin, Paleolitik Çağ’dan günümüze kadar olan tecrübelerinin görsel ve daha sonraları yazısal duyurularla gelecek nesillere aktarılmasına değinirken insanların kendilerini ait hissettikleri etnisitenin belirlenmesinde dil olgusunun önemine de vurgu yapıyor.

başlandığı dönemi vurgulamaktadırlar.” Yukarıdaki bu üç grup sözcük, uygarlığa geçiş süreçlerini yansıtmaktadır. İşte bu yüzden yazar, “Her sözlük bir uygarlığı ifade eder” demektedir.

Yazara emeğinin süreklilik gösterecek şekilde olmasını sağlayan, çalışmalarına kaynaklık eden, umut ve mutluluk dayanaklarını sorduğumuzda şu cevabı alıyoruz “Çalışmalarına kaynaklık eden en belirgin şey yaşama bakış açımdır. Ruhsal şekillenmemi sağlayan şey, çocukluğumda annemin kulağıma tınladığı ninniler olmuştur. O ninniler ruhsal şekillenmeyi sağlar ve bir kavim, halk veya ulusun oluşumuna katkıda bulunur. Bende etkisi de ninnileri oluşturan kelimeleri derine araştırma biçiminde olmuştur. Bu arada ne annemi ne de kendimi unutmuşum ve anadilin önemine inanmışım.”

Yazarın ülkesinden uzak olması, kendi kültürüne dair çalışmaların zorluğunu arttırıyor. Bu zorlukları “Başka bir ülkede yaşamak insanda üç temel değişime neden olmaktadır. Birincisi, geçmişten kopamıyorsunuz; ikincisi yeni bir dil ve kültürü öğrenirken eskiyle karşılaştırıyorsunuz; üçüncüsü elde ettiğiniz tecrübeler doğrultusunda eskiyi araştırmaya başlıyorsunuz. Özcesi bir halkın en önemli varlığı onun dilidir ve bunun her yönüyle araştırılması gerekir. Benim de yaptığım bu olmuştur. Halkıma ve insanlık bilimine bir nebze de olsa yararım olmuşsa benim için büyük bir onurdur.” şeklinde ifade eden yazarın her şeye rağmen bilime ve halkına katkıda bulunabilmenin onuruyla kifayet ettiği görülüyor.

Kürtçenin Etimolojik Sözlüğü
(Karşılaştırmalı), Ali Husein Kerim,
648 syf., Ar Yayınları, 2019.

Şair ile Kurtarıcı: Cesare Pavese ile Ludwig Feuerbach/ Georg Simmel

Ölümlle ilgili metinleri okurken kulağımnda hep Pavese'nin 'Ölüm gelecek ve gözleri gözlerin olacak' şiiri vardı. Özellikle Ludwig Feuerbach'ın 'Ölüm ve Ölümsüzlük Üzerine Düşünceler' ve Georg Simmel'in 'Ölümün Metafiziği Üzerine' isimli metinlerini okurken, Pavese ile bu iki metindeki ölüm düşüncesinin örtüştüğünü hissettim.

Roman Karavadi

Feuerbach'a göre, ölüm yalnızca 'ölümünden önce' ölüm olduğu için, hayaletimsi bir şeydir: Var olmadığına var olmakta, var olduğunda ise artık var olmamaktadır. Yaşarken, başka ölümler aracılığıyla bildiğimiz ölüm kavramıyla yaşarız ama ölümle birlikte 'ölüm kavramı'nın kendisi de yok olur; çünkü o artık duyumun ve bilincin nesnesi değildir; yalnızca diğer yaşayanlar için vardır.

'Pavese ile aynı gün doğduğumu şaşırarak öğreniyorum' diyerek başlıyor Tezer Özlü Yaşamın Ucuna Yolculuk adlı kitabına. Özlü'nün, sayıların kendini tekrar eden denkliğinde bulunduğu bu anlam, Pavese ile benliğini neden özdeştiğini açıklıyor: 'Zamanı kaldıran olgu, hep benimle birlik kılıyor onu.' Hayatımda okuduğum ilk kitabın, bu giriş cümlesinde, onlarla aynı gün doğduğum için ben de şaşırılmış, tesadüflerin kaderine bırakılmamış hissetmişim kendimi bir an, çocuk kalbimle. Tezer Özlü'nün ve ardından Pavese'nin bilge sadeliği (veya çilekeş ölçülülüğü) onlarla kolayca bağ kurmama sebep olmuştu. Yaşamın (bilincin ne olduğuyla birlikte) en büyük gizemlerinden biri olan ölümü; bir matem ve dövünme, bir korku unsuru olmaksızın sakince düşünmeye başlamıştım sayelerinde. Sanatta, tıpkı hayatta olduğu gibi, asıl önemli olanın zevk düşkünlüğünü kovarak trajik düzeyde var olmak olduğunu söyleyen Pavese'nin, trajik düzeyde var etmeyi başardığı sanatı ve varoluşunun en belirgin motiflerinden biridir ölüm kavramı.

Prof. Dr. Kaan H. Ökten'in Ölüm Kitabı, tarihin ilk zamanlarından günümüze, ölüm düşüncesiyle ilgili temel metinleri bir araya getiriyor. Eski Mısır'dan Kutsal kitaplara, Antik Yunan'dan Ortaçağ'a ve oradan da günümüze uzanan bu metinleri okurken kulağımda hep Pavese'nin 'Ölüm gelecek ve gözleri gözlerin olacak' şiiri vardı. Özellikle Ludwig Feuerbach'ın Ölüm ve Ölümsüzlük Üzerine Düşünceler ve Georg Simmel'in Ölümün Metafiziği Üzerine isimli metinlerini okurken, Pavese ile bu iki metindeki ölüm düşüncesinin örtüştüğünü hissettim.

'ÖLÜM YAŞAYANLARA EŞLİK EDER'

Feuerbach'a göre, ölüm yalnızca 'ölümünden önce' ölüm olduğu için, hayaletimsi bir şeydir: Var olmadığına var olmakta, var olduğunda ise artık var olmamaktadır. Yaşarken, başka ölümler aracılığıyla bildiğimiz ölüm kavramıyla yaşarız ama ölümle birlikte 'ölüm kavramı'nın kendisi de yok olur; çünkü o artık duyumun ve bilincin nesnesi değildir; yalnızca diğer yaşayanlar için vardır. Pavese'nin dizelerinde de ölümün sadece yaşayanlara ait olduğu ifade edilir: 'Bize eşlik eden bu ölüm / sabahtan akşama, uykusuz / sessiz, eski bir pişmanlık / ya da saçma bir alışkanlık gibi.' Ölüm yaşayanlara eşlik eder, ölümlere değil. Ölüm, ölen için 'ölüm kavramı'nın da ölümü olarak bizatihi bir hiçtir; kendinde bir şey değildir. Ölüm öyle bir yok oluştur ki, aynı zamanda bir hiç olarak kendini de hiçler.

‘YAŞAM, DOĞUM VE ÖLÜM’

Yaşamı sonlandırırken bizzat kendisi de son bulur: ‘o gün biz de bileceğiz / yaşam ve hiçlik olduğunu.’ Pavese bu dizelerde yaşamın karşısına ölümü değil hiçliği koyar çünkü yaşam aslında doğum ve ölümle bir bütündür. Doğumu bilmediğimiz gibi ölümü de bilmeyiz çünkü ikisi de bilincin nesnesi değildir.

‘ÖLÜM, YAŞAMIN SINIRIDIR’

Simmel için ise ölüm yaşamın şekillendiricisidir; ölüm, yaşamın şekli ve sınırır. Yaşayan bir organizmayı, cansız olandan ayıran en önemli fark organizmanın kendi çeperini kendisinin içsel bir ilkeyle belirliyor oluşudur. ‘Dış’ kendisinden bedensel sınırlarıyla ayıran canlı kendisini bu sınır aracılığıyla bilir. Canlılar sadece bedensel yani mekansal olarak değil zamansal olarak da sınırlara sahiptir. Doğum ve ölüm sınırı olmasaydı; sonsuz bir yaşam, sonsuz bir bedene sahip olmakla eşdeğer olurdu. Bu sonsuzluk Pavese’nin şiirindeki dipsiz burgaç ile denk düşüyor. Sonsuzlukta, sınırsızlıkta bir belirlenim olan ‘ben’ ortaya çıkamazdı. Bedensel/mekansal ve zamansal sınırlılık, bu ölçü, canlının bizi yaşamı ve özüdür. Ölüm geldiğinde ve ‘gözleri gözlerim olduğunda’ ise sınırlarım çözülmeye başlar. Önceden başkaları aracılığıyla bildiğim; başkaları olmasaydı, mezar taşları olmasaydı hiç bilemeyeceğim ölüm yani sonsuzluk gelir ve tüm sınırlarımı dağıtır. Pavese’nin ‘kötü bir alışkanlık’ olarak tabir ettiği yaşamı, yani zamansal ve mekansal sınırlanmışlığın/belirliğin gözlerini boş bir söze çevirir, susturulmuş bir haykırışa, bir sessizliğe: ‘Ölümün bir bakışı vardır herkese/ Ölüm gelecek ve gözleri gözlerin olacak/ Kötü bir alışkanlığı bırakmak gibi olacak/ aynada ölü bir yüzün/ belirlediğini görmek gibi/kapalı bir dudağı dinlemek gibi/ Suskun ineceğiz dipsiz burgaca.’

“

Canlılar sadece bedensel yani mekansal olarak değil zamansal olarak da sınırlara sahiptir. Doğum ve ölüm sınırı olmasaydı; sonsuz bir yaşam, sonsuz bir bedene sahip olmakla eşdeğer olurdu. Bu sonsuzluk Pavese’nin şiirindeki dipsiz burgaç ile denk düşüyor.

Uzun yıllardır 'merkezden' uzakta edebiyat hususunda üretim yapan Edebiyat Nöbeti Dergisi Samsun Bafra'da hazırlanıyor. Üretimde yerelliği, Bafra'nın bu üretimin neresinde olduğunu, Türkiye dergiciliğinin sorunları ve biçimlenişini konuştuğumuz röportajda, ekonomik sorunlar ilk sırayı alıyor.

Edebiyat Nöbeti Yazı işleri müdürü Celal Karaca ve editör Semrin Şahin

İlk olarak, edebiyatı konu edinen herhangi bir yazı kaleme alan bir yazar, derginize nasıl ulaşıyor?

Edebiyat Nöbeti dergisine şiir/yazılarını en kolay şekilde e- posta ile edebiyatnobeti@gmail.com'dan gönderebilirler. Yine, facebook.com/groups/edebiyatnobeti Twitter'dan twitter.com/edebiyatnobeti gibi sosyal medya alanlarından ulaşmaları mümkün.

Ayrıca yazılı, belge(dergi kitap, gazete vs.) göndermek için de şu adreslerimizi kullanabilir Edebiyat Nöbeti dostları. İletişim Adresi: PK: 39 Bafra/Samsun, Yazışma adresi: Tabakhane Mah. Musa Paşa Cad. Gül Apt. 35/5 Bafra/Samsun

'BAFRA'DA EDEBİYAT DERGİSİ ÇIKARMAK İNSANLARIN BIRAKTIĞI MİRASA SAHİP ÇIKMAKTIR'

Edebiyat Nöbeti Dergisi, varoluş ve biçimleniş durumunu hangi felsefi temel üzerine şekillendirir? Düşünsel sürecinizin altyapısını hangi sözlerle anlatırsınız?

Edebiyat Nöbeti dergisi, bir ihtiyaçtan dolayı yola çıktı. Nedir bu ihtiyaç? Bafra çok eski bir yerleşim merkezi. Ülkemizin en uzun nehri Kızılırmak burada denize kavuşur. Kızılırmak'ın denizle buluşmasından binlerce hektar verimli topraklar oluşmuştur. Ama kültür, sanat ve edebiyat zenginliği toprak zenginliği kadar verimli değildir. Örneğin, kültür ve edebiyat geçmişine baktığınızda bu ilçenin tarihinde bir edebiyat dergisi göremiyorsunuz.

1935'de yayına başlayan ancak 29 sayı yayınlanabilen Halkevleri Bafra Şubesi'nin yayın organı Altın Yaprak dergisinden başka dergi göremiyoruz. Bu dergi de zaten bir edebiyat dergisi değildir. Çünkü, Altın Yaprak dergilerini incelediğiniz şunu görürsünüz: Şiir, öykü gibi yazınsal ürünlerin yanında sağlık, spor, magazin, moda, tarih, tarım, ziraat vb. aklınıza gelen her şey yer alır. Bu, o yıllardaki Halkevleri dergilerinin temel özellikleridir.

Aslında Bafra'dan çok önemli kültür-sanat insanları çıkmıştır. Ünlü hiciv/ney ustası Neyzen Tefik Kolaylı'nın memleketidir Bafra. Karikatürümüzün yüz aklarından Bedri Koraman, Şadi Dinççağ, Mustafa Bilgin, Cemalettin Güzeloğlu, karikatürist-ya-

Edebiyat Nöbeti dergisi, bir ihtiyaçtan dolayı yola çıktı. Nedir bu ihtiyaç? Bafra çok eski bir yerleşim merkezi. Ülkemizin en uzun nehri Kızılırmak burada denize kavuşur. Kızılırmak'ın denizle buluşmasından binlerce hektar verimli topraklar oluşmuştur. Ama kültür, sanat ve edebiyat zenginliği toprak zenginliği kadar verimli değildir. Örneğin, kültür ve edebiyat geçmişine baktığınızda bu ilçenin tarihinde bir edebiyat dergisi göremiyorsunuz.

Kağıt zammından sonra dergimiz iki ay gecikmeli ve Temmuz-Ağustos 2018 sayısı Eylül Ekim 2018 sayısıyla birleştirilerek yayınlandı. Bu birleştirilmiş sayıyla yayına devam edemeyeceğimize ilişkin bir “veda yazısı” yayınladık. Ancak özellikle dergimizin yayın merkezi olan Bafra ve Samsun’daki dostlarımızdan yayına devam edilmesi yönünde destekler geldi. Bu destek Ankara- İstanbul gibi büyük kentlerdeki dostlarımızla güçlenince devam dedik.

zar Kürşat Coşgun, tiyatro sanatçısı-yazar Oktay Güzeloğlu, şair Nevruz Uğur, şair Bircan Çelik Sinema Tek’in kurucusu gazeteci/yazar Hüseyin Baş bu toprakların çocuğudur. Bafra’da bir edebiyat dergisi çıkarmak, aslında bu insanların bıraktığı mirasa sahip çıkmaktır.

‘EDİTÖR, ŞAİR VE YAZARLARIN KARŞILAŞTIĞI İLK BARIKATTIR’

Dergicilikte editör- yazar ilişkisini nasıl yorumlarsınız? İlk kez bir dergiye yazı gönderen bir yazarın editörle ilişkisi, ona bakış açısı ne oluyor? Dergilerin birçoğunda yazı ve şiirlerin ilk geldiği kişi editördür. Yani, şair ve yazarların ilk karşılaştığı “barikat”. Edebiyata ciddi bakan bir dergiyse, doğaldır ki o derginin editörü de edebiyata ciddi gözle bakar. Yani şiiri, öyküyü, deneme ve eleştiriyi edebiyat ölçütleri çerçevesinde değerlendirir. Beğenirse yayına koyar, beğenmezse koymaz. Durum böyle olunca genellikle okların hedefinde hep editör yer alır. Özetle “şairlerin”-“yazarların” sev(e)mediği kişidir editör.

Bu seneki üretiminiz nasıldı? Ekonomik krizin yaptırımı oldu mu? Krizin sürekliliğinden ve üretiminizin niteliğini etkilediğinden bahsetmek mümkün mü?

Her yıl olduğu gibi bu yıl da dergimizin her sayısında farklı yazar/şairlere yer vermeye çalıştık. Edebiyatımıza yaptıkları ilk kez bizde yayınlanan yeni şair/yazarlar kazandırdık.

Dövizdeki hızlı artışın en fazla etkilediği sektör kağıt sektörü oldu. Bilindiği gibi artık birçok ürünü dışarıdan almaktayız. Kağıt ve yan ürünleri de dışarıdan aldığımız ürünlerin başında geliyor. Bu kağıt zammından sonra dergimiz iki ay gecikmeli ve Temmuz-Ağustos 2018 sayısı Eylül Ekim 2018 sayısıyla birleştirilerek yayınlandı. Bu birleştirilmiş sayıyla yayına devam edemeyeceğimize ilişkin bir “veda yazısı” yayınladık. Ancak özellikle dergimizin yayın merkezi olan Bafra ve Samsun’daki dostlarımızdan yayına devam edilmesi yönünde destekler geldi. Bu destek Ankara- İstanbul gibi büyük kentlerdeki dostlarımızla güçlenince devam dedik. Ancak dergide değişikliklere gittik. Öncelikle artık bir işlevi kalmamış olan dergideki yayın kuruluşunu kaldırdık. Derginin sayfa sayısını 180’den 96’ya düşürdük. Bir anlamda fırıncı taktiğini uyguladık. Yani derginin sayfasını düşürdük, zam yapmadık.

Sosyal medyanın okur ile iletişimde dergiciliğe ne gibi katkıları oldu? İnternetin üretim ve tüketim bağlamında edebiyata etkisi sizce nedir?

Sosyal medyanın okur ile iletişimde kuşkusuz çok katkısı var.

Bunlardan en önemlisi yeni yayınlanan bir dergi, gazete, kitap vs. sosyal medya aracılığıyla kitleler tarafından duyuruluyor. Bir anlamda bu alanın açılmasıyla dolaylı reklam, doğrudan ‘tanınırlık’ sağlanıyor. Yazı/şiir uğraşı içinde olanlar ürünlerini daha kolay ulaşma/takip etme avantajına sahip oluyorlar.

İnternetin üretim ve tüketim bağlamında edebiyata etkisine gelince benim bu konuda ciddi endişelerim var. Ama öncelikle şunu vurgulamalıyım: Ben edebiyatçı değilim. Yani edebiyat üretimi(şiir, öykü, roman yazacak cesaretim yok) içinde değilim. Ama iyi bir şiir, öykü ve roman okuruyum. Edebiyat Nöbeti dergisini yayınlamaya edebiyat ürünlerinin okura ulaşması için katkı sağlamaya çalışıyorum. Yani bu alanda kendini tanımla deseniz edebiyatçı değil, kendim için “edebiyat emekçisi” derim. Ben edebiyatçı değil, edebiyat emekçisiyim.

Sanal dünyada gördüğümüz her manzumeye şiir, her metin çalışmasına öykü dememiz mümkün değil. Ama maalesef bu mecrada bunu sıkça görüyoruz. Şarkı sözü bile olamayacak “manzume”ye nasıl övgüler yapıldığına hepimiz sık sık şahit oluyoruz. Durum böyle olunca bu “çalışmalar” ın sahibi edebiyatçı olduğuna inanmaya başlıyor. Bu durum edebiyatımızda nitelikli, derinlikli şiir, öykü, roman vs. çıkmasının önüne geçer. O zaman kaliteli ürünlerin yerini kalitesiz, popülist ürünler alır. Bu da edebiyatımız ve edebiyatçılarımız için tehlikelidir.

‘ÖNEMLİ OLAN SAYFA SAYISI DEĞİL İÇERİK VE KALİTEDİR’

İçinde bulunduğumuz yıllar itibariyle portal ve dergi sayısının artması durumunu nasıl yorumlarsınız? 70’li ve 80’li yıllara nazaran, niceliğin ve niteliğin-olumlu ya da olumsuz-değiştiğini söylemek mümkün mü?

İster sanal, ister basılı dergi olsun sayılarının artması çok önemli. Ama sayı arttıkça kalite de artmalıdır. Kalite olmayınca dergi sayısının artması çok da önemli değildir. Ayrıca bir derginin çok sayfalı olması onun kaliteli bir dergi olduğunu göstermez. Önemli olan sayfa sayısı değil, sayfalar arasındaki içerik ve kalitedir. Örneğin, Ocak 1979/ Aralık 1980 arasında 24 sayı yayınlanan Yusufçuk dergisi sadece 4 sayfadan oluşuyordu. Ama edebiyatımızda, özellikle de şiirde bıraktığı izlerle hala konuşulmaktadır.

Yazın dünyasını biçimsel ve içeriksel olarak şekillendiren ilk ortamın dergiler olduğu düşünüldüğünde, yazarın yazdıklarını ilk olarak dergilerde görmesinin etkisiyle, dergilerin yazara vaat ettiği şeylerden en önemlisinin özgüven olduğunu söylemek mümkün mü? Dergiler, yazara

“

İster sanal, ister basılı dergi olsun sayılarının artması çok önemli. Ama sayı arttıkça kalite de artmalıdır. Kalite olmayınca dergi sayısının artması çok da önemli değildir. Ayrıca bir derginin çok sayfalı olması onun kaliteli bir dergi olduğunu göstermez. Önemli olan sayfa sayısı değil, sayfalar arasındaki içerik ve kalitedir.

ne vaat eder? Ya da karşıtını da sormak mümkün: Yazar, dergilere ne vaat eder?

Dergiler yazara ilerisi için tanınırlılık vadeder. Ne demektir bu biraz açalım isterseniz. Edebiyatımızda iz bırakan şair/yazarlar ilk ürünlerini mutlaka bir edebiyat dergisinde yayınlamışlardır. Diyelim ki, yazı ya da şiirlerinizi hiçbir dergiye göndermeden kitap yayınladınız. Ürünlerinizi değişik dergilerde yayınladıktan sonra kitap çıkaran bir kişi kadar sizin şansınız yoktur. Çünkü, okur ikinci kişiye yabancı değildir. Edebiyat dergilerini takip eden okur şiir/yazılarını dergilerde yayınlayan edebiyatçıyı öncelikle okuyacaktır.

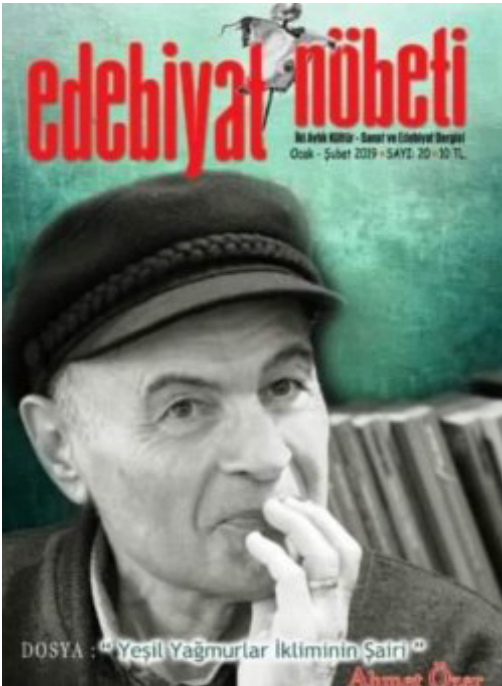
Türkiye’de dergi mefhumunun önemli bir gelenek olduğunu söylemek mümkün. Geçmişten bu yana, pek çok yazar bir araya gelerek ortak üretim yapmış, dergiler çıkarmıştır. Kendinizi yakın bulduğunuz bir gelenek oldu mu? 200 sene sonra bugünlerden bahsedildiğinde, üretiminizin hayatla olan ilişkisinin nasıl tanımlanmasını istersiniz?

Türkiye’de dergi kavramının önemli bir gelenek olduğunu çok iyi biliriz. Önemli şair ve yazarlarımızın önemli bir bölümü mutlaka bir edebiyat dergisinin çıkarılmasına emek vermiştir. Cemal Süreya şairliği kadar dergiciliği ile de tanınan bir şairdir. Defalarca dergicilikte hüsrana yaşadığı halde Papirüs dergisini edebiyat dergiciliğimize altın harflerle kazıdı.

“Benim için dergi çıkarmak önlenemez bir tutkudur” diyen Cemal Süreya 9 Mart 1988 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Atilla Özkırımlı’ya verdiği röportajda “...Türkiye’de edebiyatın laboratuvarı dergilerdir”der. Bu söz edebiyat için dergilerin ne kadar önemli olduğunu vurgular. ‘Genç düşünce, dergilerde kanat çırpar’ diyen Cemil Meriç ise dergilerin önemini şu sözlerle vurgular:

“...Kitap fazla ciddi, gazete fazla sorumsuz. Dergi, hür tefekkürün kalesi. Belki serseri ama taze ve sıcak bir tefekkür Kitap, Çoğ defa tek insanın eseri, tek düşüncenin yankısı; dergi bir zekalar topluluğunun. Bir neslin vasiyetnamesidir dergi; vasiyetnamesi, daha doğrusu mesajı. Kapanan her dergi, kaybedilen bir savaş, hezimet veya intihar. Bizde hazin bir kaderi var dergilerin; çoğu bir mevsim yaşar, çiçek gibi. En tali’lileri bir nesle seslenirler eski dergiler, ziyaretçisi kalmayan bir mezarlık. Anahtarı kaybolmuş bir çekmece. Sayfalarına hangi hatıralar sinmiş, hangi ümidler, hangi heyecanlar gizlenmiş merak eden yok”

Kendime en yakın bulduğum dergi geleneği bir hayli fazla. Başta Cemal Süreya dergiciliği olmak üzere Hüseyin Cöntürk’ün Yordam’ı, Ali Püsküllüoğlu’nun Yusufçuk’u, Seyyit Nezir’in Broy’u yolundan gitmeye çalıştığımız dergilerden.

Edebiyat Nöbeti.

ETKİNLİK

ZEYNEP BASTIK

28 Ağustos 2019

Saat: 21:00

Çeşme Açık hava
Tiyatrosu,

İzmir

ZUHAL OLCAY

20 Eylül 2019

Saat: 19:30

Müzik Boğaz'dan Gelir
Teknesi,

İstanbul

VIKEN ARMAN

27 Eylül 2019

Saat: 22:00

Volkswagen Arena,

İstanbul

LAURA MISCH

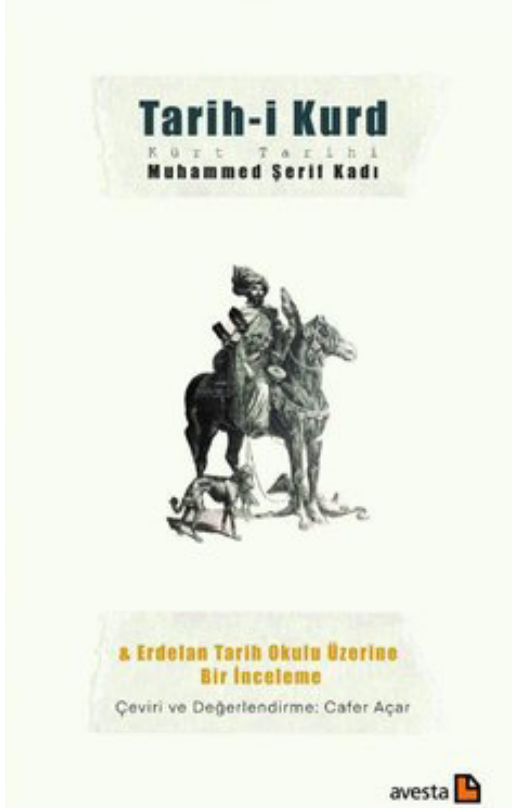
03 Ekim 2019

Saat: 21:30

Salon İKSV,

İstanbul

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

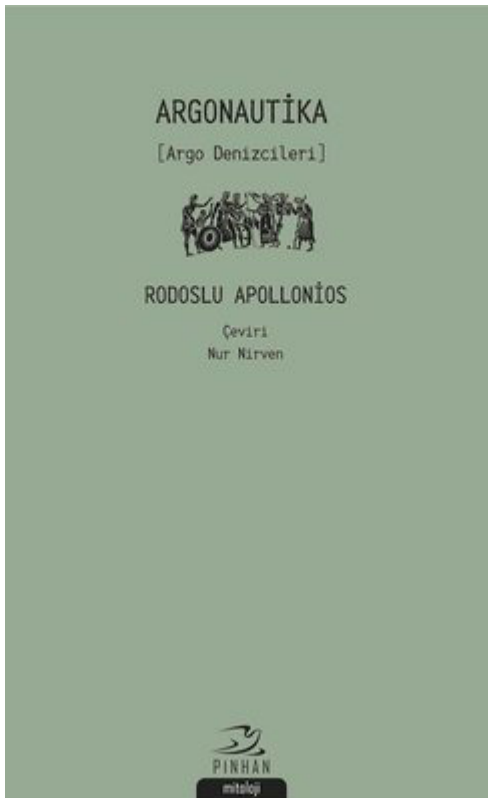

Tarih-i Kurd-Kürt Tarihi

Yazar: Muhammed Şerif Kadi

Yayınevi: Avesta Yayınları

Sayfa Sayısı : 192

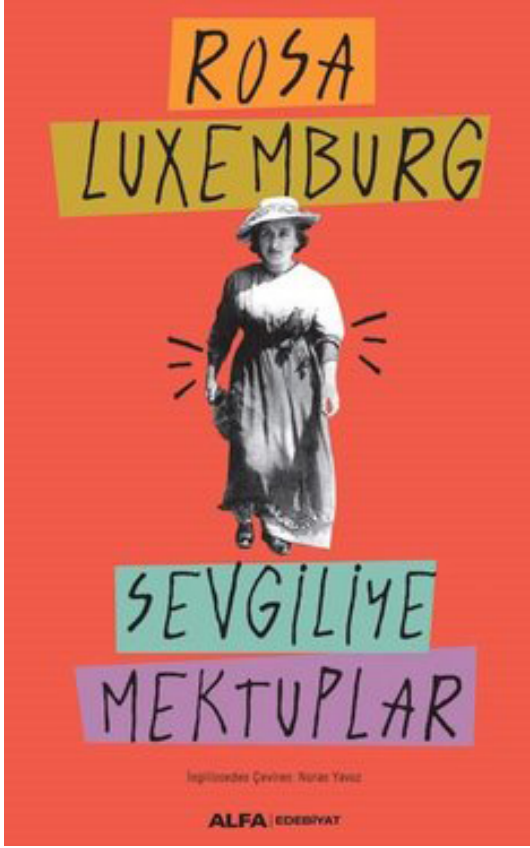
Argonautika

Yazar: Rodoslu Apollonios

Yayınevi: Pinhan Yayınları

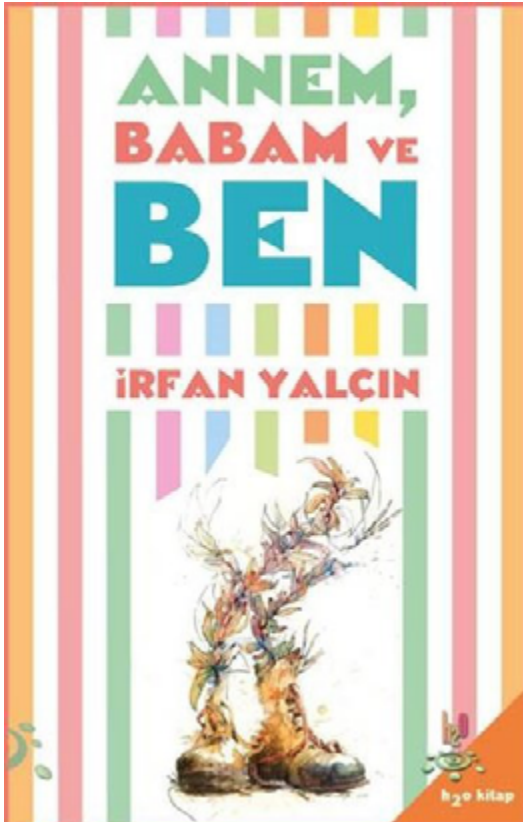
Sayfa Sayısı: 208

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Sevgiliye Mektuplar

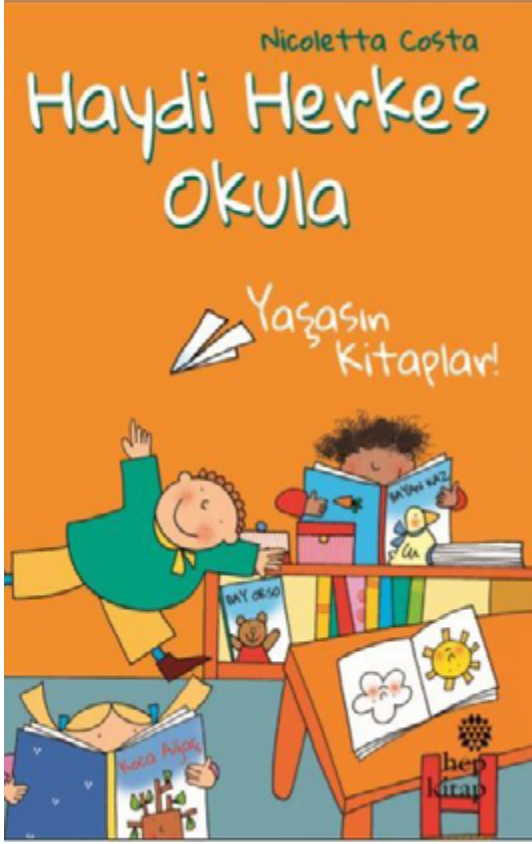
Yazar: Rosa Luxemburg
Yayınevi: Alfa Yayınları
Sayfa Sayısı : 335

Annem Babam ve Ben

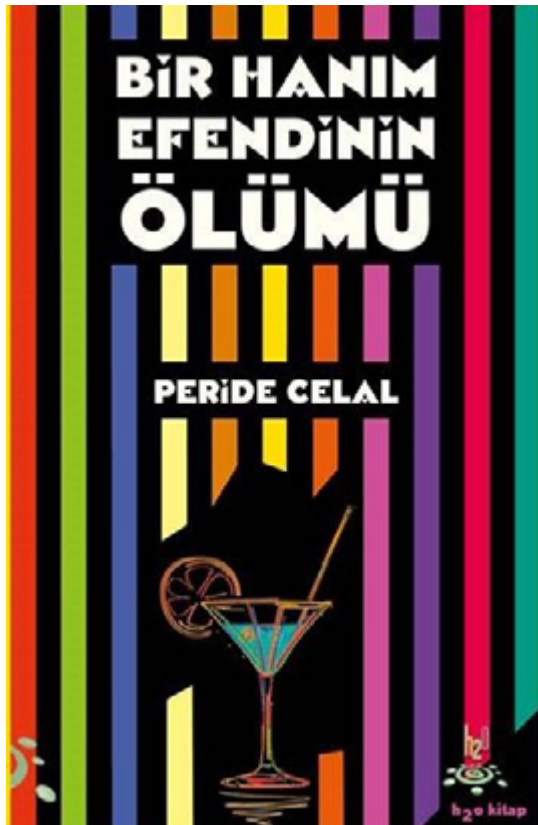
Yazar: İrfan Yalçın
Yayınevi: h2o Kitap
Sayfa Sayısı: 96

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Yaşasın Kitaplar-Haydi Herkes Okula

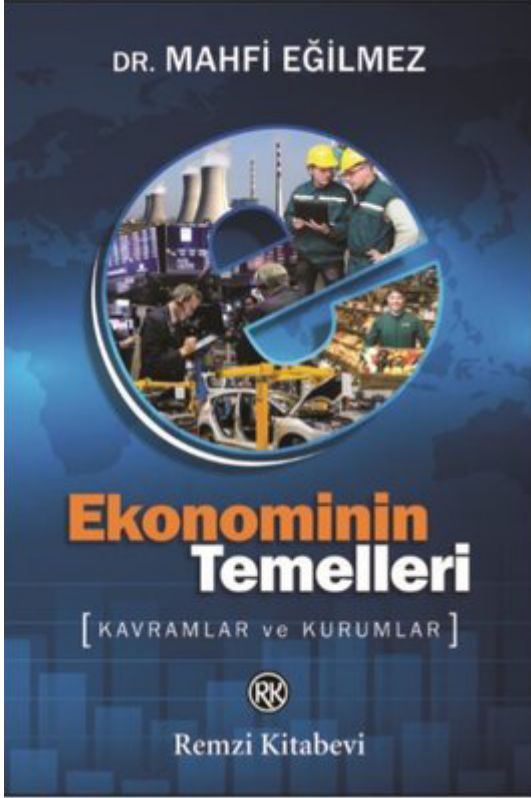
Yazar: Nicoletta Costa
Yayınevi: Hep Kitap
Sayfa Sayısı : 40

Bir Hanımefendinin Ölümü

Yazar: Peride Celal
Yayınevi: h2O Kitap
Sayfa Sayısı: 144

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Ekonominin Temelleri

Yazar: **Mahfi Eğilmez**
Yayınevi: **Remzi Kitabevi**
Sayfa Sayısı : **400**

AŞK VE KÖPEKLER

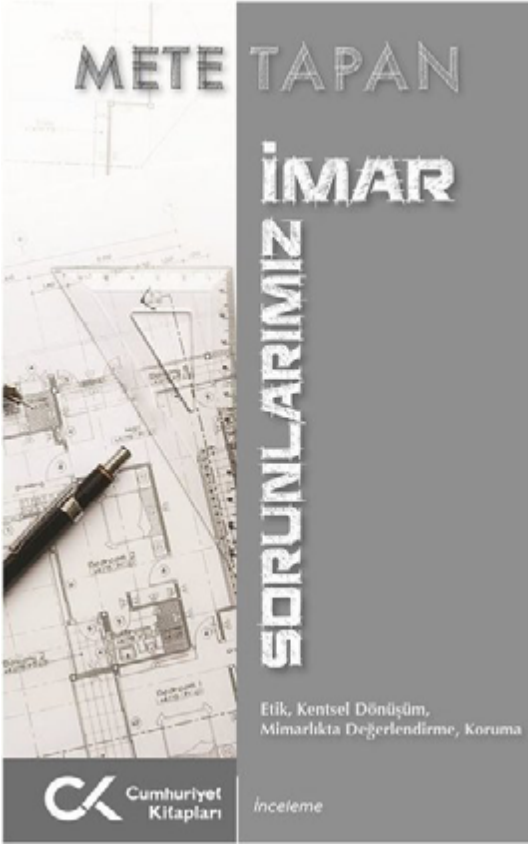
MURAT BUZLU

Aşk ve Köpekler

Yazar: **Murat Buzlu**
Yayınevi: **Cinius**
Sayfa Sayısı: **82**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

İmar Sorunlarınız

Yazar: **Mete Tapan**

Yayınevi: **Cumhuriyet Kitapları**

Sayfa Sayısı : 176

İkinci Eş Serüveni-Bir Abdülhamid ve Sherlock Holmes Hikayesi

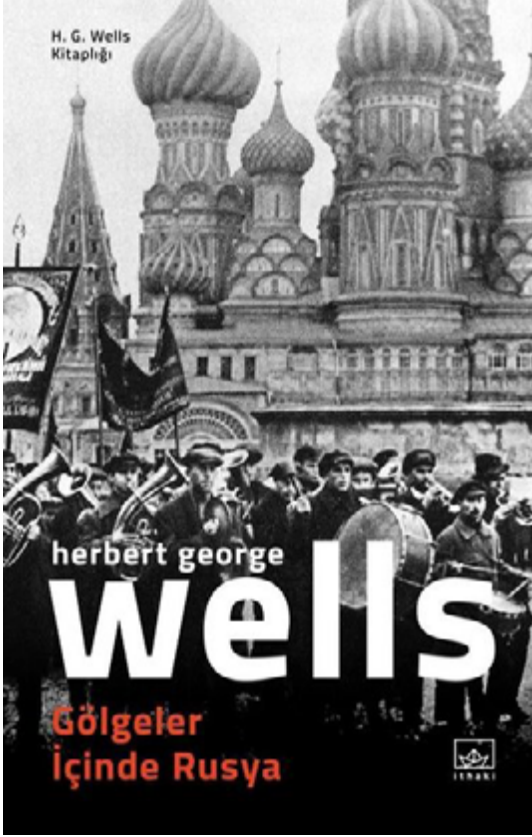
Yazar: **Andrew Finkel**

Çevirmen: **İşilar Kür**

Yayınevi: **Everest Yayınları**

Sayfa Sayısı: 348

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

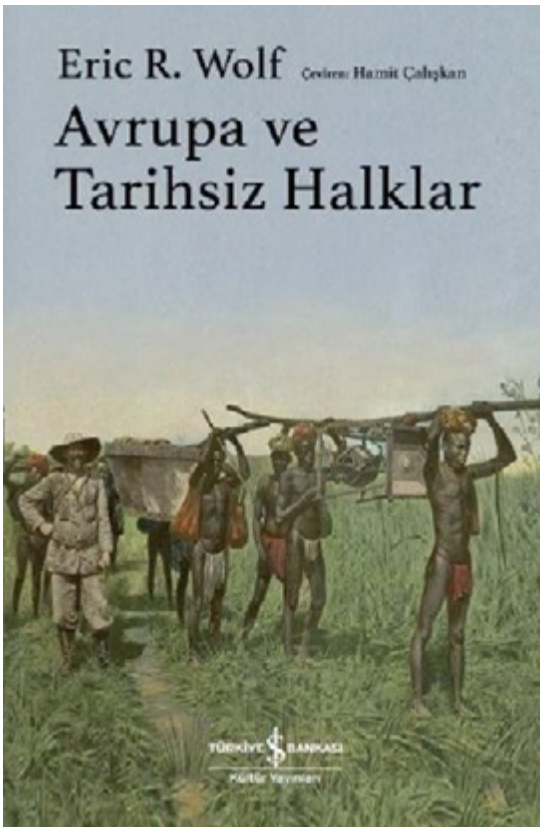

Gölgeler İçinde Rusya

Yazar: H. G. Wells

Yayınevi: İthaki Yayınları

Sayfa Sayısı : 108

Avrupa ve Tarihsiz Halklar

Yazar: Eric R. Wolf

Çevirmen: Hamit Çalışkan

Yayınevi: İş Bankası Kültür Yayınları

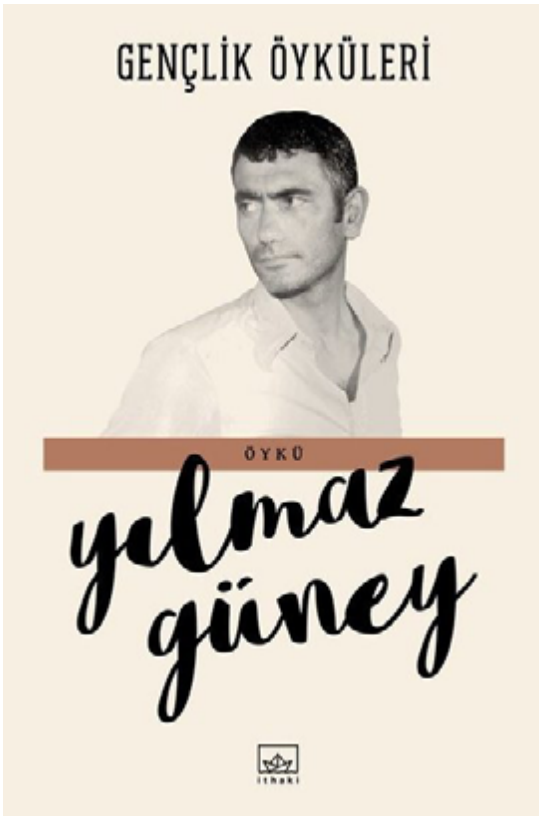
Sayfa Sayısı: 736

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Demokrasi Dışı Siyaset- Otoriterlik Diktatörlük ve Demokratikleşme

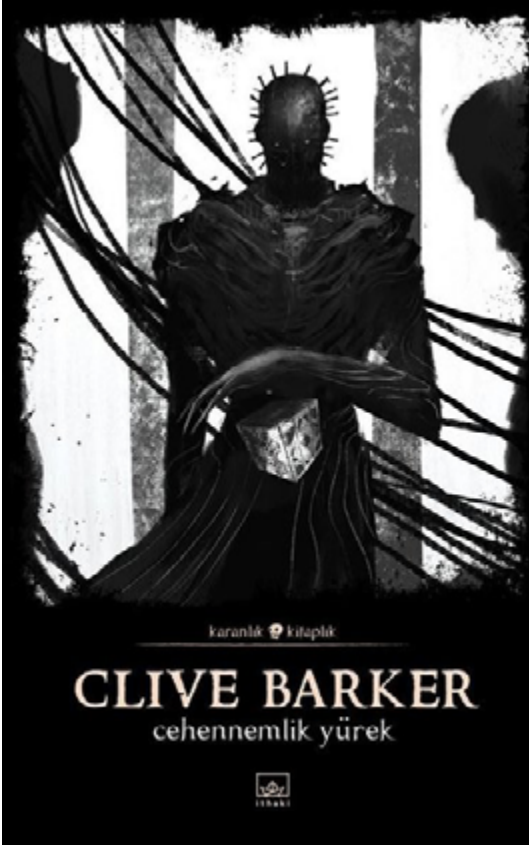
Yazar: **Xavier Marquez**
Çevirmen: **İsmail Çekem**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı : **96**

Gençlik Öyküleri

Yazar: **Yılmaz Güney**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Sayfa Sayısı: **400**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

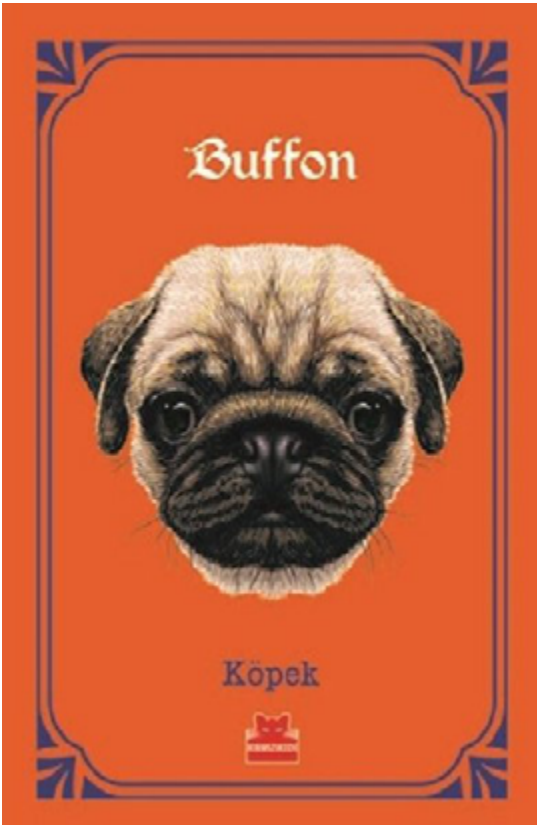

Cehennemlik Yürek

Yazar: Clive Barker

Yayınevi: İthaki Yayınları

Sayfa Sayısı : 136

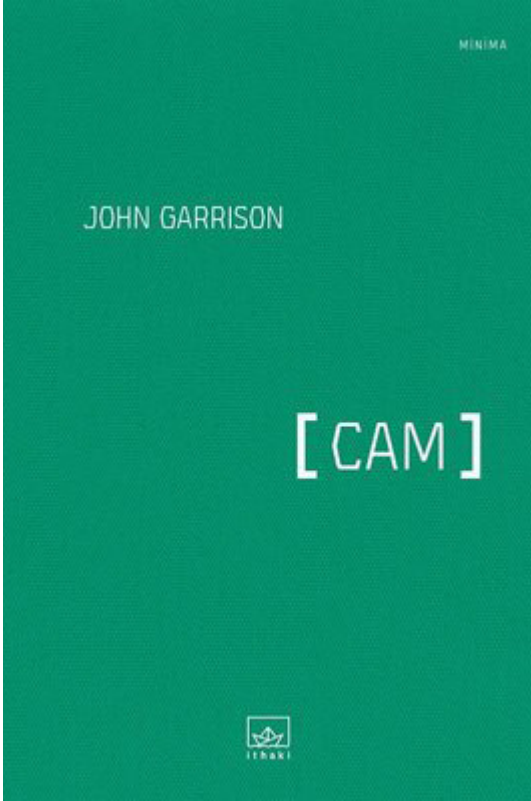
Köpek

Yazar: Georges - Louis Leclerc De Buffo

Yayınevi: Kırmızı Kedi

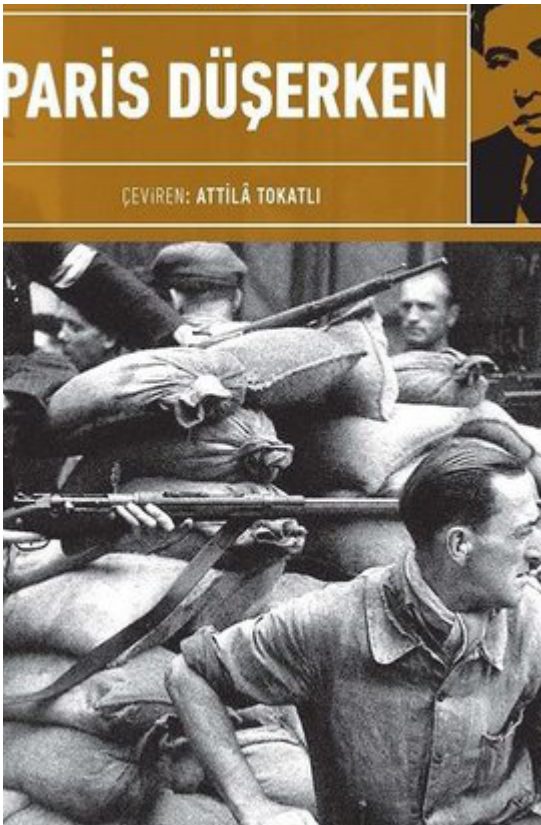
Sayfa Sayısı: 44

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Cam

Yazar: John Garrison
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı : 120

Paris Düşerken

Yazar: İlya Ehrenburg
Çevirmen: Atilla Tokatlı
Yayınevi: Kor Kitap
Sayfa Sayısı: 680

ÇOK SATAN KİTAPLAR**EDEBİYAT**

- 1. Bir İdam Mahkumunun Son Günü**
Victor Hugo , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- 2. Fahrenheit 451**
Ray Bradbury, İthaki Yayınları
- 3. Körlük**
Jose Saramago, Kırmızı Kedi
- 4. Hayvan Çiftliği**
George Orwell, Can Yayınları
- 5. Şeker Portakalı**
Jose Mauro De Vasconcelos, Can Yayınları
- 6. Sen Benim Hayatımsın**
Ferzan Özpetek, Can Yayınları
- 7. Olağanüstü Bir Gece**
Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- 8. İnsan Nedir?**
Mark Twain, Dedalus Kitap
- 9. Fareler ve İnsanlar**
John Steinbeck, Sel Yayıncılık
- 10. Suç ve Ceza**
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- 11. Cesur Yeni Dünya**
Aldous Huxley, İthaki Yayınları
- 12. Simyacı**
Paulo Coelho, Can Yayınları
- 13. 1984**
George Orwell, Can Yayınları
- 14. İçimizdeki Şeytan**
Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları
- 15. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu**
Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT DIŞI

1. Bir Ömür Nasıl Yaşanır?

Hayatta Doğru Seçimler İçin Öneriler

İlber Ortaylı, Kronik Kitap

2. Momo

Michael Ende, Pegasus Yayınları

3. Tüfek, Mikrop ve Çelik

Jared Diamond, Pegasus Yayınları

4. Metastaz

Barış Pehlivan-Barış Terkoğlu, Kırmızı Kedi

5. Doğuştan Yalancı

Ian Leslie, NTV Yayınları

6. Sapma - Medeniyetin Seyrini Değiştiren Keşfin Öyküsü

Stephen Greenblatt, Can Yayınları

7. Gerçek Tıp Yitik Şifanın İzinde

Aidin Salih, Yitik Şifa

8. Hayvanlardan Tanrılara Sapiens

Yuval Noah Harari, Kolektif Kitap

9. İfsa

Toygun Atilla, Kırmızı Kedi

10. İyi Hissetmek

Dr. David Burns, Psikonet Yayınları

11. Evlilik Ahlakı

Muhammed Emin Yıldırım, Siyer Yayınları

12. Türkiye'nin Kültür Mirası 100 Cam

Önder Küçükerman, NTV Yayınları

13. Bağırmayan Anneler

Hatice Kübra Tongar, Hayy Kitap

14. Mülakat Sırları

Heather Salter, NTV Yayınları

15. Başarılı Olmanın Yolları

Yaman Törüner, NTV Yayınları

